

UiO • Universitetet i Oslo

Norge og Antarktistraktaten

Tilblivelse av Antarktistraktaten Norges posisjon fram til ratifisering av traktaten

Hanne Gro Dyrstad

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitetet i Oslo

Våren 2021

Forord

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min veileder Ulrike Spring for gode råd, nyttige innspill og tilbakemeldinger.

Derneft vil jeg takke Riksarkivet for å ha bidratt med tips og fremskaffelse av dokumenter/arkiv.

Jeg vil også takke Terje Dyrstad for gode innspill og tilbakemeldinger og Aud-Jorunn Dyrstad Kvie for oppmuntrende ord og støtte.

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg Norges posisjon fram til ratifiseringen av Antarktistraktaten, dvs. tidsrommet fra 22. juni 1959 til 1. juni 1960.

Norge annekterte Dronning Maud Land i 1939, noe som førte til at Norge ved starten av forhandlingene hadde et suverenitetskrav i Antarktis. Ratifikasjonen av traktaten medførte en lovendring i Stortinget.

Oppgaven tar utgangspunkt i regjeringens argumenter for å gjennomføre de internasjonale forhandlingene som ledet fram til Antarktistraktaten. Oppgaven følger disse argumentene gjennom forskjellige faser i prosessen frem til Stortinget vedtar ratifisering av traktaten.

De viktigste argumentene som regjeringen la vekt på var at traktaten kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis, at suverenitetskravene skulle frysas i Antarktis, at jurisdiksjon skulle utøves over egne statsborgere i traktatområde. Dette ville medføre færre vanskeligheter for norsk hvalfangst og at traktaten kunne føre til at den gamle konflikten mellom Storbritannia, Argentina og Chile om til dels overlappende krav i Antarktis opphørte. Disse tre landene hadde til dels overlappende krav i Antarktis.

De viktigste funnene i denne oppgaven er at regjeringens to argumenter som gikk ut på at traktaten ville forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis og at suverenitetskravene skulle frysas, ble vektlagt av Stortinget ved behandlingen av ratifisering av traktaten. I tillegg ser det ut til at hindring av bygging av militære anlegg i Antarktis var rangert som det viktigste av disse to argumentene, både av regjeringen og Stortinget.

Et annet overraskende funn var at Norge som har en lang tradisjon med forskning i Antarktis ikke brukte forskning og vitenskap som argument for gjennomføringen av de internasjonale forhandlingene i Antarktis.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Tema og bakgrunn.....	1
1.2	Mål og problemstilling	1
1.3	Forskningslitteratur	2
1.4	Metode og kilder	3
1.5	Oppgavens struktur.....	5
2	Norges bakgrunn i nord og sør-områdene	6
2.1	Innledning	6
2.1.1	<i>Norges som polarnasjon</i>	6
2.2	Ekspedisjoner og forskning i polare strøk	7
2.3	Ishavsfangst, imperialisme og annektering av land	8
2.3.1	<i>Svalbardtraktaten</i>	10
2.4	Oppsummering.....	11
3	Internasjonale konflikter og samarbeid	11
4	Forberedende møter om en internasjonal ordning i Antarktis	12
4.1	Innledning	12
4.2	Forespørsel fra USA om en internasjonal ordning i Antarktis	13
4.3	Forberedende møter i Washington.....	15
4.4	Oppsummering.....	16
5	Forhandlingene i Washington 15. oktober til 1. desember 1959	17
5.1	Innledning	17
5.1.1	<i>Forhandlinger i regjeringen (forslag i vedlegg til r-notat)</i>	19
5.2	Traktaten vil kunne hindre bygging av militære anlegg i Antarktis.....	21
5.2.1	<i>Innledning</i>	21
5.2.2	<i>1. fase i prosessen – regjeringens interne forberedelse til konferansen i Antarktis</i>	21
5.2.3	<i>2. fase i prosessen – Forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington</i>	23
5.2.4	<i>3. fase i prosessen – Ratifikasjon av Antarktis traktaten</i>	25
5.3	Oppsummering/konklusjon.....	28
5.4	Forskningsfrihet for alle og internasjonalt vitenskapelig arbeid	29
5.4.1	<i>Innledning</i>	29
5.4.2	<i>1. fase i prosessen – Regjeringens interne forberedelse til konferansen i Antarktis</i>	29
5.4.3	<i>2. fase i prosessen - Forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington</i>	33
5.4.4	<i>3. fase i prosessen – Ratifikasjon av Antarktistraktaten</i>	34
5.4.5	<i>Oppsummering/konklusjon</i>	35
5.5	Frysing av suverenitetskrav	35
5.5.1	<i>Innledning</i>	35
5.5.2	<i>1. fase i prosessen – Regjeringens interne forberedelse til konferansen i Antarktis</i>	35
5.5.3	<i>2. fase i konferansen – Forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington</i>	39
5.5.4	<i>3. fase i prosessen - Ratifikasjon av Antarktistraktaten</i>	40
5.5.5	<i>Oppsummering/konklusjon</i>	42
5.6	Endring i lovverket i forbindelse med ratifikasjonen	42
5.6.1	<i>Innledning</i>	42
5.6.2	<i>Endring i lovverket</i>	42
5.6.3	<i>Oppsummering/konklusjon</i>	46
6	Konklusjon	47
	Referanser	49

1 Innledning

1.1 Tema og bakgrunn

I 2015 fremmet Utenriksdepartementet en stortingsmelding om Antarktis. Formålet med meldingen var blant annet å dokumentere norsk engasjement i Antarktis og øke bevisstheten om Norge som polarnasjon i sør.¹ I meldingen fremkommer at norsk næringsvirksomhet i Antarktis har lange tradisjoner og at det i dette området også finnes potensial for ny virksomhet.² Global oppvarming med ismelting, et stadig økende befolkningspress mot landområder, ny teknologi og endring i potensial for økonomisk utbytte kan føre til større interesse for ressursene i området. I følge Antarktistraktaten er suverenitetskravene fryst. Det vil si at traktaten ikke løste konflikten om annekterte landområder i Antarktis. Større press på ressursene i framtiden kan utgjøre en større trussel mot Antarktis og dermed traktatens håndhevelse.

Antarktistraktaten regulerer sammen med andre traktater det internasjonale samarbeidet i Antarktis. Jeg vil i oppgaven se på Antarktistraktatens tilblivelse og belyse Norges posisjon og argumentasjon for å nå fram til en ratifisering av traktaten. Forhandlingene om Antarktistraktaten ble gjennomført i Washington perioden 15. oktober til 1. desember 1959. Norge ratifiserte traktaten den 1. juli 1960. I forhandlingene deltok 12 land, og av disse landene var det sju land som tidligere hadde annektert land i Antarktis. Disse var Norge, Australia, New Zealand, Argentina, Chile, Storbritannia og Frankrike. De øvrige fem deltakerne var USA, Sovjetunionen, Belgia, Japan og Sør-Afrika. Bakgrunnen for at disse fem landene deltok i forhandlingene var deres engasjement innen forskning i Antarktis under Det geofysiske år (IGY) i perioden 1. juli 1957 til 31. desember 1958.

1.2 Mål og problemstilling

Målet med masteroppgaven er å studere Norges posisjon fram til ratifiseringen av Antarktistraktaten.

Problemstillingen jeg ønsker å undersøke i er:

Hvilke argumenter brukte Norge i forhandlingene om Antarktistraktaten?

Jeg vil i oppgaven følge disse argumentene gjennom tre faser i prosessen.

---

¹ Meld. St. 32 (2014-15), 7.

² Meld. St. 32 (2014-15), 49.

- Første fase omfatter regjeringens argumenter for å delta i den internasjonale konferansen i Washington og regjeringens orientering til Stortinget.
- Andre fase omfatter konferansen i Washington
- Tredje fase omfatter regjeringens innspill til Stortingets behandling av Antarktistraktaten i Stortinget.

De tre fasene er behandlet grundigere i kapittel 5. Før forhandlingene i Washington ble det avholdt en god del forberedende møter i Washington. Disse ligger utenfor min oppgave.

Med ”Norge” mener jeg først og fremst den norske regjeringen, som handlet på vegne av Stortinget. I konferansen i Washington ble Norge representert ved den norske delegasjonen som handlet på vegne av den norske regjeringen. I forhandlingene om ratifisering av Antarktistraktaten var det først regjeringen, og til slutt Stortinget, som godkjente Norges ratifisering av Antarktistraktaten og ratifiserte den.

1.3 Forskningslitteratur

Det er utført en god del forskning på Antarktis og det er publisert en del litteratur om Antarktis og Antarktistraktaten. Forskjellige fagdisipliner har bidratt, som for eksempel historie, statsvitenskap, geopolitikk, geofysikk, biologi, juss, osv. Claus Dodds, som er professor i geopolitikk, har utgitt flere bøker der han er forfatter og/eller redaktør.

The Atlantic A Very Short Introduction er en bok fra Dodds jeg vil trekke fram her.³ Boka har jeg brukt til å få en kortfattet sammenhengende oversikt over historien til Antarktis og Antarktis-traktaten. En annen bok jeg vil trekke fram er *Handbook on the Politics of Antarctica* som har artikler fra forfattere som representerer forskjellige fagdisipliner.⁴ Flere artikler bidrar med innsikt i internasjonale politiske forhold ved forhandlingene før og i løpet av utarbeidelsen av Antarktistraktaten. For å forstå den politiske situasjonen omkring forhandlingene i Washington vil jeg blant annet bruke Elizabeth Nymanns artikkel ”Contemporary security concerns.”⁵ I tillegg til denne artikkelen vil jeg benytte et kapittel om den kalde krigen i *The polar regions: An Environmental History* av historiker Adrian Howkins.⁶ Historikeren Robert Marc Friedman har skrevet om forholdet mellom grensen

³ Dodds, *The Atlantic A Very Short Introduction*, (UK: Oxford University Press, 2012).

⁴ Dodds, *Handbook on the Politics of Antarctica*, (UK: Oxford University Press, 2017).

⁵ Nymann, ”Contemporary security concerns.”

⁶ Howkins, *The Polar Regions*, (UK Cambridge CB 2 1 UR: Polity Press).

mellom polarforskning og suverenitetshevdelse i artikkelen ”Å spise kirsebær med de store.”⁷ Artikkelen omhandler blant annet Norges posisjon før forhandlingene om en internasjonal avtale og forklarer hvorfor den norske regjeringen endret synspunkt på internasjonalisering av Antarktis fra 1948 til 1958. Denne informasjonen bruker jeg for å forstå bakgrunnen til endringen. Artikkelen slutter med en kort oppsummering av konferansen i Washington. Det jeg savner hos Friedman er Norges posisjon helt fram til ratifiseringen av Antarktistraktaten. Dette vil jeg behandle i oppgaven min. Jeg savner også en omtale av hvilke argumenter regjeringen brukte for å forhandle fram traktaten og hvordan forslaget til traktat ble mottatt av Stortinget.

Odd Gunnar Skagestad som er mag. art. fra Universitetet i Oslo, har publisert litteratur om Antarktis og Antarktistraktaten. Jeg har blant annet brukt hans bok *Norsk polarpolitikk. Hovedtrekk og utviklingslinjer* som grunnlag til å forstå lovendringsprosessen i Stortinget for å få ratifisert Antarktistraktaten.⁸

Litteratur om Antarktistraktaten er ofte konsentrert om en begrenset del av hele prosessen fram til Antarktistraktaten. Jeg ønsker å forstå Norges posisjon bedre ved å gå dypere inn i argumentene for å delta i konferansen i Washington. Jeg vil se om argumentene endret retning i løpet av prosessen og undersøke om ett eller flere argument var viktigere enn andre. Denne informasjonen har jeg ikke funnet samlet i andre bøker eller artikler jeg har studert. Jeg kjenner heller ikke til forskningslitteratur som bygger på den kombinasjonen av primærkilder som jeg har lagt til grunn for analysen. Regjeringsnotater (r-notater) har jeg heller ikke sett at noen forskere har benyttet i forskningen sin.

1.4 Metode og kilder

Jeg vil i oppgaven for det meste bruke primærkilder fra forskjellige arkiv. Metoden jeg vil benytte er tekstanalyse.⁹ Som en del av kildekritikken vil jeg betrakte disse kritisk i forhold til hverandre. Sekundærlitteraturen utfyller kildematerialet mitt og gir andre synspunkt som jeg skal drøfte.

---

⁷ Friedman, «Å spise kirsebær med de store», bind 2.

⁸ Skagestad, *Norsk polarpolitikk*, (Oslo: Dreyers forlag, 1975)

⁹ Melve mfl., *Historikerens arbeidsmåter*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2018), 44.

Mine hovedkilder er: R-notater, referater fra møter i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen, dokumenter fra konferansen i Washington og dokumenter fra korrespondansen mellom Utenriksdepartementet og Den norske ambassaden i Washington. I tillegg vil jeg benytte andre kilder fra regjeringen og Stortinget. Disse vil i hovedsak være regjeringens proposisjoner, regjeringens meldinger til Stortinget, komiteens innstillinger til vedtak i Stortinget. Dokumentene er viktige for å kunne forstå hvordan regjeringen argumenterte og presenterte Antarktistraktaten for Stortinget for at traktaten skulle bli ratifisert. Stortingsproposisjonene er forslag til Stortinget med den hensikt å få vedtatt et eller flere forslag. Dette er en del av det politiske spillet og vil bli belyst i masteroppgaven min. Regjeringen og Stortinget innehar forskjellige roller og motiv, og dette vil jeg vurdere kritisk.

Regjeringsnotater

R-notater er notater som regjeringen bruker i arbeidet sitt. R-notatene legges fram for regjeringen av den enkelte statsråd (unntaksvis også av flere statsråder i fellesskap) og de skal inneholde en konklusjon.¹⁰ R-notater er unntatt offentligheten, og det er bare regjeringens medlemmer som har tilgang til disse. Statsministeren vil ved regjeringens avgang oversende r-notater for oppbevaring i Riksarkivet.¹¹ Bindingstiden er i utgangspunktet 25 år før de kan frigis.¹² R-notater var ikke tilgjengelige for Stortinget eller offentligheten. Derfor blir r-notater en viktig kilde for å forstå regjeringens argumenter.

Referater fra møter i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen i Stortinget

I denne komiteen drøftet man fortrolige saker, som av hensyn til nasjonale interesser måtte unntas offentlighet. Møtene ble holdt bak lukkede dører og referatene ble klassifisert ”hemmelig”, men de ble avgradert i 1995. Referatene her er fra møter hvor utenriksminister Lange (regjeringen) har et klart budskap til Stortinget med hensikt å oppnå et eller flere mål. Dette er også en del av det politiske spillet og jeg vil ta hensyn til dette når jeg bruker disse referatene.

Arkivet fra konferansen i Washington

Arkivet er overlevert Riksarkivet og finnes bare i papirutgave. Arkivet inneholder dokumenter fra forhandlingene i Washington i perioden 15. oktober til 1. desember 1959. Arkivet

---

¹⁰ Dyrstad mfl., *Saksbehandlerboka*, (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1991),163.

¹¹ www.Regjeringen.no ”Om r-notater, punkt 9.2,” (åpnet 24.5.2021).

¹² www.Regjeringen.no ”Om r-notater, punkt 9.2.3,” (åpnet 24.5.2021).

inneholder blant annet referater fra komiteer og fellesmøter, åpningstaler fra deltakerlandene og regler for gjennomføring av konferansen. Jeg vil her konsentrere meg mest om åpningstalen til Norge der det ble gjort rede for norsk virksomhet i Antarktis og for synet på den internasjonale ordningen som man skulle forsøke å komme fram til.

Forhandlingene ble gjennomført på et høyt politisk nivå og referatene har påtegningen «*Conference confidential*». I dag er disse dokumentene avgradert, men at de var konfidensielle under forhandlingene er med på å understreke at dette var sensitive politiske og diplomatiske forhandlinger. Det er mulig at åpningstalene og referatene fremstår med en skjult agenda, for eksempel å idealisere landets forhold til Antarktis, tone ned konflikter mellom partene og gi inntrykk av større enighet om Antarktistraktaten enn det som opprinnelig var tilfellet. Referatene ble skrevet av USAs generalsekretær og overlevert deltakerlandene til gjennomlesning for kvalitetssikring.

Referatene er fremstilt i en formell og saklig tone og de gir ikke mye innsyn i eventuelle konflikter, aggresjon eller andre følelser som eksisterte mellom delegatene under konferansen.

Under konferansen i Washington var det kontinuerlig utveksling av informasjon mellom den norske delegasjonens leder (den norske ambassadøren i Washington) og Utenriksdepartementet. Dokumentene består for det meste av fortrolige meldinger fra Norges ambassade i Washington, svar fra Utenriksdepartementet til ambassaden, flere rapporter fra konferansen og andre interne notater. Dette arkivet kan kaste lys over Norges forhold til forskjellige saker og argumenter som ble brukt i det politiske spillet om Antarktistraktaten. Arkivet fra Utenriksdepartementet var opprinnelig påført klassifiseringen ”hemmelig”. Vissheten om at det var et begrenset antall personer som hadde tilgang til denne informasjonen kan ha bidratt til at språket i dokumentene ble mindre formelt og i mindre grad inneholdt en skjult agenda.

1.5 Oppgavens struktur

En forståelse for at Norge ble med i forhandlingene om Antarktistraktaten, finnes i Norges tradisjoner i polare strøk, særlig innen polar forskning, hvalfangst og annektering av landområder i Antarktis. Tradisjonene blir belyst i kapittel 2. I kapittel 3 redegjør jeg for hvordan Det internasjonale geofysiske år i 1958-1959 under den kalde krigen hadde betydning for de forestående internasjonale forhandlingene. Kapittel 4 tar for seg USAs sine

forespørsler i 1948 og 1958 om en internasjonal ordning i Antarktis. Det var den siste forespørselen som førte til de internasjonale forhandlingene om traktaten. Oppgavens hoveddel kommer i kapittel 5 hvor jeg også har satt inn to illustrasjoner. Figur 1 illustrerer de tre fasene som jeg har delt forhandlingsprosessen inn i. Fase 0 er den forberedende fasen med en del møter i Washington og er ikke gjenstand for analysen min. Figur 2 illustrerer tre kategorier av argumenter, der jeg for å bevare den røde tråden følger hver kategori gjennom alle fasene i prosessen. I kapittel 6 diskuterer jeg etterspillet av godkjenning av ratifikasjonsprosessen som gikk ut på at ratifiseringen ville være lovstridig uten en endring av norsk lov. Kapittel 6 viser hovedkonklusjonen og her har jeg også fortalt hva jeg har bidratt med og hva som er nytt i forhold til tidligere forskning. I det følgende skal jeg diskutere dette.

2 Norges bakgrunn i nord og sør-områdene

2.1 Innledning

Hva var bakgrunnen for at Norge som grenser mot Arktis i Nord annekterte store landområder i Antarktis i sør? I dette kapittelet vil jeg vise at Norge har lange tradisjoner innen polare strøk, både i Arktis og Antarktis. Jeg vil spesielt ta for meg Norges kunnskap om Antarktis og landets forhold til Antarktis. Disse forholdene danner bakgrunnen for at Norge ble en av deltakerne i forhandlingene om Antarktistraktaten.

Forholdene vil bli satt inn i en todelt historisk kontekst. I den første delen av kapittelet viser jeg at Norge har lange tradisjoner innen ekspedisjoner og forskning i polare strøk.

I den andre delen omtaler jeg tradisjonene med ishavsfangst, ishavsimperialisme og annektering av land. Tradisjonene går inn i hverandre og må sees i sammenheng. For eksempel var forskning, ekspedisjoner og annektering av land nært knyttet til hverandre, og til norsk næringsvirksomhet og ressursutnyttelse av polare dyr, spesielt hvalfangst. Ved forhandlingene om Antarktistraktaten var Norge heller ikke ukjent med traktater. I årene 1918-1920 forhandlet for eksempel Norge fram Svalbardtraktaten.

2.1.1 Norges som polarnasjon

Når ble egentlig Norge en polarnasjon? Ifølge Drivenes og fl. var det få som forbandt Norge med en polarnasjon i 1887.¹³ Det var kostbart å utforske de isbelagte områdene. Derfor var denne utforskningen forbeholdt de store nasjonene i verden. Men denne holdningen endret seg etter at Fridtjof Nansen og fem menn i 1888 og 1889 som de første menneskene gikk over innlandsisen fra østkysten til vestkysten av Grønland. Etter denne ekspedisjonen ble ideen om norske polarferder født, og Norge ble en sentral aktør i konkurransen om de geografiske rekordene.¹⁴ Fra slutten av 1800-tallet og de første ti-årene på 1900-tallet ble Norge et av de ledende land i verden om de geografiske rekordene.¹⁵ Samtidig med dette kom gjennombruddet med oppsiktsvekkende ekspedisjoner som blant annet Roald Amundsens ekspedisjon gjennom Nordvestpassasjen med "Gjøa" i 1903-1905 og hans ekspedisjonen til Sydpolen i 1910-1912.

2.2 Ekspedisjoner og forskning i polare strøk

Utover 1800-tallet var det stort sett utforskning av Norge som ble prioritert. Vitenskapen skulle være til nytte for samfunnet og settes inn i en rasjonell utvikling av industri, kommunikasjon, helse, og primærnæringer som fiske og fangst. Forskning på fornybare ressurser som fisk og sjødyr var viktig, og flere ganger ble vitenskapsfolk innkalt for å prøve å «gjenopplive» arter der profittfokusert næringsliv hadde jaktet ned bestander til nærmest utryddelse.¹⁶ Dermed trakk norsk anvendt vitenskap mot nord og mot Arktis. Mot slutten av 1800-tallet var nordmenn med for fullt innen polarforskning og Norge fikk en ny helt, polarforskeren.¹⁷ Utover 1900-tallet ble en god del forskning gjennomført i Antarktis.

Norsk polarforskning fikk tidlig et mer politisert preg enn nesten all annen forskning. Bakgrunnen var at norsk polarforskning ble et element i unionskonflikten fram mot 1905 og en forholdsvis uskyldig del av europeisk imperialisme i årene før og etter.¹⁸ Dette førte til en folkelig og økonomisk-politisk goodwill som nådde et høydepunkt ved Stortingets storslåtte bevilgning til polarskipet «Fram». På grunn av de norske pionerne og deres bragder i

---

¹³ Drivenes mfl., *Norsk Polarhistorie*, bind 2, 12.

¹⁴ Drivenes mfl., *Norsk Polarhistorie*, bind 2, 12.

¹⁵ Drivenes mfl., *Norsk Polarhistorie*, bind 1, 8.

¹⁶ Hestmark, "Kartleggerne," bind 2, bind, 70.

¹⁷ Drivenes mfl., *Norsk polarhistorie*, bind 2, 7.

¹⁸ Hestmark, "Kartleggerne," bind 2, 10.

Sørishavet og på is-kontinentet innenfor, fikk den norske polaridentiteten en sørlig tilleggsdimensjon knyttet til Antarktis.¹⁹

Norske ekspedisjoner til Arktis og Antarktis samlet inn et stort vitenskapelig materiale og bevis og bidro med betydningsfulle data innen polar forskning.²⁰ Gjøa-ekspedisjonen etablerte Roald Amundsen som en internasjonal polarforsker.²¹ Den 14. september 1911 plantet Roald Amundsen det norske flagget på Sydpolen. Han oppnådde med dette en stor symbolsk betydning i Norge.

Fra 1949 til 1952 ble ekspedisjonen til Maudheim gjennomført.²² Denne ekspedisjonen ble ledet av Norge, men av økonomiske årsaker ble den gjennomført som en internasjonal ekspedisjon sammen med forskere fra Storbritannia og Sverige. Ekspedisjonen har hatt stor betydning som en forløper for de kostbare flernasjonale Antarktis-ekspedisjonene i Det internasjonale geofysiske året.²³

2.3 Ishavsfangst, imperialismen og annektering av land

Siden vikingtiden har nordmenn bygget havgående skip og annektert landområder. I polare strøk drev nordmenn ishavsfangst, en tradisjon som gav rikdom, kunnskap, status og opphav til heltefortellinger. Det var en utbredt oppfatning at hvalfangst fostret dyktige sjøfolk.²⁴

Utover 1870-årene førte lavere fortjeneste og hardere beskatning av grønlandssel til at rederne etterhvert utviklet en større hvalindustri på den sørlige halvkule. Hvalfangsten førte til flere positive virkninger for andre næringer i Norge blant annet båtbygging. Kokt spekkolje ble anvendt som innsatsfaktor i næringer innen malings- og fargeproduksjon og tekstil- og skinnbearbeiding. Data fra SSB viser at Norges andel av verdens hvalfangst i Antarktis fra 1912/3 til 1957/58, var mellom 72 og 33 prosent, med unntak av tre år der det ikke finnes

---

¹⁹ St.meld. nr 32 (2014-2015), 11.

²⁰ Friedman, "Nansenismen" bind 2, 150.

²¹ Næss, "De tre store," bind 1, 136. Gjøa-ekspedisjonen til Roald Amundsen fra 1903 til 1906 fastlagte den magnetiske Nordpolens daværende posisjon.

²² www.NorskPolarhistorie.no (16.5.2021)

²³ Friedmann, "Spise kirsebær med de store," bind 2, 349 og 351.

²⁴ Arlov, "Den første ishavsbyen," bind 3, 245.

data.²⁵ Norge etablerte seg i Grytevikken på Sør-Georgia i 1904, og landstasjonen ble snart et av verdens ledende hvalfangstsentre.

Teknologisk nyvinning rundt 1925 medførte et skifte i hvalfangstnæringen til pelagisk fangst.²⁶ Regjeringen inntok også fra 1927 en mer aktiv rolle, der Norge hevdet krav i Antarktis.²⁷ Dette førte til at hvalfangstreder Lars Christensen i perioden 1927 til 1936 finansierte og utrustet ni ekspedisjoner for oppdagelse av land og undersøkelse av nye landområder i Antarktis (Norvegia-ekspedisjonene). Formålet med ekspedisjonene var å kombinere hvalfangst med utforskning av polarområder. Ekspedisjonens leder kaptein Harald Horntvedt, fikk fullmakt til å annektere nye områder han gikk i land på og som ikke allerede var okkupert. I 1927 entret Norvegia-ekspedisjonen til Christensen Bouvetøya. Denne øya kunne gi Christensens flytene kokerier et landbasert støttepunkt og dermed sikre uavhengighet fra britisk overhøyhet.²⁸ Norge annekterte Bouvetøya i 1927 og Peter Is Øy i 1929.

Noen av hans ekspedisjoner seilte rundt hele kontinentet. De kartla store havområder og hele den antarktiske kysten fra 17 grader vest til 86 grader øst, med unntak av Enderby Land og Kemp Land.²⁹ Christensens virksomhet bidro til annekteringen av Dronning Maud land, men regjeringen annekterte ikke Dronning Maud Land før 14. januar 1939. Annekteringen ble da en hasteaksjon fordi Adolf Hoel hadde mottatt informasjon som tilsa at Tyskland samme år i stillhet hadde sendt ned en vitenskapelig ekspedisjon med skipet «Schwaben».³⁰ Formålet med den tyske ekspedisjonen var å annektere et område som i stor grad tilsvarte Dronning Maud Land. Fornybare ressurser, spesielt hvalfangst, var et viktig motiv for Norge ved annekteringen. Norge var reelt bekymret for at andre lands krav på det antarktiske fastlandet og øyene i havområdene rundt Antarktis, skulle utestenge Norge fra fangstfelt.³¹

Bekymringen var ikke ubegrunnet. Spesielt hadde Storbritannia og de tidligere britiske koloniene New Zealand og Australia ført en aktiv ekspansjonspolitik. Politikken omfattet både store suverenitetskrav og krav om lisensavgifter fra norsk hvalfangst, også på åpent hav.

---

²⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/103997?ts=13d7c484d50> Nettsiden www.ssb.no (åpnet 05.01.2021), 338-339. I tabell 405 SSB mangler data for 1932/33, 1941/42 og 1942/43 og etter 1958/59

²⁶ Pelagisk hvalfangst betyr at hvalen kunne slepes hel ombord i et flytende kokeri gjennom en opphalingslipp.

²⁷ St. meld. nr 32 (2014-2015), 15.

²⁸ <http://hvalfangstarkiver.no/annekteringen-av-bouvetoya/>, (oppslag 5.1.2021

²⁹ <http://hvalfangstarkiver.no/annekteringen-av-bouvetoya/>, (oppslag 29.3.2021

³⁰ St.meld. nr 32 (2014-2015), 16.

³¹ St.meld. nr 32 (2014-2015), 11.

Annektering av Dronning Maud Land førte til at Norge fremsatte et suverenitetskrav på fastlandet i Antarktis. Dette suverenitetskravet brakte senere Norge til forhandlingsbordet om Antarktistraktaten.

2.3.1 Svalbardtraktaten

Unionskampen førte til nasjonal selvbevissthet som tilsa at det norske territorium skulle tas i bruk av det norske folk og vokse under dets herredømme.³² Norsk nasjonalisme skulle markere selvstendighet og storhet på hav og i områder Norge historisk hadde rett på.³³ Sakskomplekset som har fått navnet norsk ishavsimperialisme hadde sitt utspring i en kombinasjon av norske allmenninteresser, norsk nasjonalisme og næringsinteresser. Gjennom forhandlingene om Svalbardtraktaten fikk Norge erfaring fra forhandlinger om traktater i arktisk område.

På 1600-tallet var området rundt Spitsbergen rikt på hval og hvalross. Spitsbergen-øyene ble betraktet som terra communis³⁴ og det manglet internasjonalt regelverk som kunne regulert og fordelt ressursene og hindret konkurranse og konflikter mellom fangstfolk. Ved senere oppkjøp av gruver oppstod konflikter mellom gruvearbeidere og fangstfolk og hyppige streiker blant gruvearbeidere.³⁵ Det ble sterkt behov for ordnede forhold på Spitsbergen.

På forespørsel fra Storbritannia hadde Norge startet opp forhandlinger om internasjonalisering av Spitsbergen under norsk ledelse, men under den første verdenskrigen hadde forhandlingene strandet.³⁶ Etter krigen foreslo finansminister Wedel Jarlsberg at Norge skulle kreve «betaling» av seiersmaktene for Norges krigsinnsats og tap av sjøfolks liv og deler av handelsflåten. Norge burde forlange territorielle utvidelser. Jarlsberg nevnte spesielt Spitsbergen.³⁷ Ved fredsforhandlingene i Paris fikk Norge tilslutning til at Spitsbergen med Bjørnøya ble henlagt til Norge, og den 9. februar 1920 ble Svalbardtraktaten undertegnet i Paris. Traktaten ble ratifisert i 1925, med suverenitetsovertakelse i Longyearbyen 14. august 1925. Øygruppen fikk det gammelnorske navnet Svalbard. Traktaten endret den folkerettslige stillingen fra «terra nullius» (ingenmannsland) til «en del av Norge». Svalbardtraktaten tilsier at Svalbard er underlagt norsk suverenitet og ved utøvelse av suvereniteten må Norge

---

³² Berg, *Norsk utenrikspolitikk historie 1905-1920*, 331.

³³ Stugu, *Norsk Historie etter 1905*, (Oslo: Det Norske Samlaget, 2012), 86-87.

³⁴ Store norske leksikon https://snl.no/terra_nullius (åpnet 25.5.2021). "Terra communis er betegnelse på ingenmannsland, en betegnelse som brukes i folkeretten om herreløst land."

³⁵ Berg, «Naturressursene og verdenspolitikken på Svalbard 1596-2011», 186.

³⁶ Forhandlingene ble startet etter 1905.

³⁷ Berg, *Norge på egen hånd. Bind 2*, 256.

behandle norske borgere likt med borgere fra andre land som har undertegnet traktaten. Øygruppen skal heller ikke inneha permanente militære installasjoner eller brukes i krig. I 1929 annekterte Norge Jan Mayen. Øya var interessant i forbindelse med selfangst i Vestisen.

I 1911 hadde Amundsen annektert enorme områder på Sydpol-plataet.³⁸ Men regjeringen hadde forholdt seg passiv til denne annekteringen. Dette skyldtes at Norge først og fremst var opptatt av Spitsbergen og ressursene der. Norge ønsket derfor ikke å foreta folkerettslige annekasjoner som kunne forkludre det diplomatiet som pågikk i 1912 om internasjonalisering av Spitsbergen under norsk ledelse.³⁹ Norsk okkupasjon av Grønland medførte at Norge tapte saken i domstolen i Haag i april 1933.⁴⁰ Annekteringene av landområdene i Arktis og Antarktis var en del av sakskomplekset som ble kalt norsk ishavsimperialisme. De hadde sitt utgangspunkt i norske næringsinteresser og allmenn norsk nasjonalisme som gikk ut på å annektere nye land og land som mange mente Norge hadde historiske rettigheter til.⁴¹

2.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist at Norge ved forhandlingene om Antarktistraktaten hadde lang tradisjon innen båtbygging, ishavsfangst og annektering av landområder i polare strøk, både i Arktis og Antarktis. Landet hadde også en tradisjon innen polare ekspedisjoner og polar forskning. Jeg har vist hvordan Norge gradvis bygget seg opp til å bli en polarnasjon hvor landet konkurrerte med andre land. Svalbardtraktaten, som ga norsk suverenitet over Svalbard, hadde Norge forhandlet fram flere tiår tidligere. Dermed hadde nordmenn også erfaring med det politiske spillet som ville følge av forhandlinger om en traktat i polare strøk.

3 Internasjonale konflikter og samarbeid

Norsk deltakelse i internasjonalt vitenskapelig samarbeid i polarområder går tilbake til Det første internasjonale polaråret (IPY) i 1882-1883. Det internasjonale geofysiske år (IGY) fant sted i polarområdene. Det varte fra 1. juli 1957 til 31. desember 1958, og var et verdensomspennende arrangement der det ble samlet inn vitenskapelige data om blant annet planeten jorden og dens kosmiske omgivelser. Flere tusen forskere, ingeniører, teknikere og

---

³⁸ Området fikk navnet Kong Haakon VIIIs vidde.

³⁹ Berg, «Naturressursene og verdenspolitikken på Svalbard 1596-2011», 183.

⁴⁰ Howkins, *The Polar Regions*, (UK Cambridge CB 2 1 UR: Polity Press), 121.

⁴¹ Stugu, *Norsk historie*, (Oslo: Det Norske Samlaget, 2012), 86-87.

observatører fra 66 land var i stand til å samarbeide om forskningsresultater i en periode med stor politisk uro. Bakteppet for IGY var en av den kalde krigens mer kjølige faser, preget av atomopprustningskappløp og Øst/Vest-konflikten.⁴² Dessuten hersket frykten for at Antarktis skulle bli trukket inn i den kalde krigen.

I en periode preget av internasjonal spenning kom IGY som et nyskapende element.⁴³ De positive erfaringene som ble høstet, spesielt i Antarktis, skapte entusiasme ut over de vitenskapelige kretser. For å sikre full frihet for forskere i Antarktis-området, ble det maktpåliggende for IGYs planleggere å unngå politiske komplikasjoner. I perioden hersket internasjonale uoverensstemmelser knyttet til suverenitetsforhold i Antarktis. Partene kom underhånden fram til en forståelse av at ingenting som ble foretatt i forbindelse med IGY skulle føre til noen innvirkning på suverenitetsforholdene i Antarktis. Denne avtalen ble kalt "The gentlemen's agreement". Avtalen var ikke bindende for de respektive regjeringene, men den skulle danne et viktig grunnlag for det samarbeidet innen forskning som kom i stand under IGY.⁴⁴

2. mai 1958 fremsatte USA et forslag om forhandlinger om en varig internasjonal ordning til samtlige land som hadde deltatt i forskningen i Antarktis.

4 Forberedende møter om en internasjonal ordning i Antarktis

4.1 Innledning

Jeg vil i dette kapittelet omtale to forslag fra USA om en internasjonalisering av Antarktis. Det første ble fremsatt i 1948 og var et forslag om internasjonalisering under De forente nasjoner (FN), men dette forslaget førte ikke fram. Norge var negativ til forslaget. I 1958, ti år etter, fremmet både USA og Storbritannia forslag om internasjonalisering av Antarktis. Jeg vil her bare omtale det amerikanske forslaget siden det var dette som ble lagt til grunn ved forhandlingene om en traktat. Forslaget ble fremmet under det internasjonale geofysiske året, og Sovjet-Samveldet kom inn som en viktig part. Jeg vil også vise hvordan Norge endret holdning til forslaget i 1958 og hvorfor denne holdningsendringen inntrådte.

---

⁴² Skagestad, *Forutsetninger for Antarktistraktaten*, 5.

⁴³ Skagestad, *Forutsetninger for Antarktistraktaten*, 5.

⁴⁴ Hugh Odishaw: *The international geophysical year and world Politics*, 341.

Odishaw was Executive Director of the US National Committee to the International geophysical Year.

4.2 Forespørsel fra USA om en internasjonal ordning i Antarktis

Condominium-forslaget fra 1948 om internasjonalisering av Antarktis

USA fremstod som den desidert sterkeste makten i Antarktis etter 1945, og i 1946 innledet landet en omfattende virksomhet der.⁴⁵ I den forbindelse reiste USA spørsmålet om en omlegging av sin tidligere Antarktispolitikk.⁴⁶ Valget stod mellom det første alternativet som var å slå inn på anneksonslinjen eller det andre alternativet som var å søke en internasjonal løsning på suverenitetsspørsmålet. Det siste alternativet ble valgt, og i 1948 ble det tatt et amerikansk initiativ om internasjonalisering av Sydpolkontinentet, *Condominium-forslaget*.⁴⁷ Her foreslo USA at de syv landene som hadde krav i Antarktis, sammen med USA skulle opprette et fellesstyre over Antarktisområdet. Den amerikanske planen gikk ut på at de syv kravlandene skulle overlate sine individuelle nasjonale krav og interesser til en egen internasjonal kommisjon som skulle settes sammen av en representant for hver av de deltakende statene.

Kommisjonen skulle samarbeide med institusjoner knyttet til FN og sette opp planer for forskning og vitenskapelig teknisk utvikling. Kommisjonen skulle også ha ansvar for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet i Antarktis.⁴⁸ Norge og flere andre land var sterkt imot condominium-forslaget. I regjeringens kommentar til det amerikanske forslaget ga Norge uttrykk for at landet var interessert i internasjonalt vitenskapelig samarbeid, men mente det var overflødig å opprette et internasjonalt styre i Antarktis.⁴⁹

Videre fremholdt regjeringen følgende:

Norges suverenitet over disse områder er folkerettslig vel forankret, og den norske regjering håper at den amerikanske regjering vil forstå at Norge av nasjonale og politiske grunner ikke godt kan gi fra seg sin eksklusive suverenitet over det som er norsk territorium.⁵⁰

Var dette avslaget fra den norske regjeringen absolutt? John Hanessian mente at det norske svaret indikerte at Norge kunne la seg overtale til å gi sin tilslutning til det amerikanske Condominium-forslaget.⁵¹ Skagestad derimot vurderte den norske reaksjonen som et forslag som i realiteten innebar et blankt avslag.⁵²

---

⁴⁵ Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 77.

⁴⁶ Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 78.

⁴⁷ Skagestad. *Vår sydligste provins- fortellingen om Dronning Maud Land*, 341.

⁴⁸ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 7.

⁴⁹ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 7.

⁵⁰ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 7.

⁵¹ Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 83.

⁵² Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 83.

Condominium-forslaget fikk hard kritikk fra Sovjet-Samveldet, som selv ikke hadde fremsatt noe suverenitetskrav, men anså seg likevel som en meningsberettiget part i saken. I et memorandum den 7. juni 1950 erklærte sovjetregjeringen at den ikke kunne anse for lovlig noen som helst beslutning om Antarktisregimet, som var fattet uten dens medvirkning.⁵³ Sovjet-Samveldet ga uttrykk for forbitrelse over at landet ikke hadde blitt spurt om råd i forbindelse med den amerikanske Condominium-planen.

Forslaget av 1958 om internasjonalisering av Antarktis

Ti år etter, i 1958, var situasjonen til Sovjet-Samveldet endret. Sovjetiske forskere hadde vært og var fremdeles veldig aktive i Antarktis. Sovjet-Samveldet kunne på daværende tidspunkt ikke lenger utelukkes ved forhandlinger om en internasjonal avtale i Antarktis.

Den overraskende interessen Sovjet-Samveldet hadde vist for å delta under IGY og usikkerheten om nasjonens involvering i Antarktis, hadde medført at USA utøvet press på Norge for å få landet til å delta med en vitenskapelig ekspedisjon under IGY. Resultatet ble en norsk ekspedisjon.⁵⁴ Norway Station ble etablert i Antarktis.

Regjeringens bekymring for og holdning til Sovjet-Samveldet kom blant annet til uttrykk i møtet i Stortinget i 1958 der utenriksminister Halvard Lange kommenterte Condominium-planen av 1948 og USAs forespørsel om internasjonale forhandlinger om Antarktis i 1958:

Allerede det amerikanske forslaget av 1948 bygget vel i stor utstrekning på en frykt for at Sovjet-Samveldet skulle komme til å utnytte området til militære formål. Sovjet-Samveldet har nå under Det Internasjonale Geofysiske År utfoldet en meget stor virksomhet i Antarktis, og det er nok særlig dette som har bidratt til at den amerikanske og britiske regjering begge har tatt saken opp på ny.⁵⁵

Sitatet understreker frykten for at Antarktis kom til å bli trukket inn i den kalde krigen og at Sovjet-Samveldet ville benytte Antarktis til militære formål. Sovjet-Samveldets virksomhet i Antarktis under IGY økte spenningen omkring dette forholdet, også for Norge, som hadde stasjonen sin i Dronning Maud Land der Sovjet-Samveldet også var tilstede.

I 1958 stod Norge overfor større hindringer enn tidligere. Fra 1949 til 1952 var Norge aktiv i Antarktis og ledet en vitenskapelig ekspedisjon der, Maudheim. Ekspedisjonen ble bekostet

---

⁵³ Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 84.

⁵⁴ Drivenes. "Science and politics," 317.

⁵⁵ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 7.

og organisert av en komite der professor og polarforsker Harald Sverdrup var formann.⁵⁶ Store deler av det vestlige Dronning Maud Land ble kartlagt og ekspedisjonen ble en modell for senere ekspedisjoner til Antarktis. Men i 1958 var Sverdrup død og Norge manglet polarforskere som kunne lede og bruke Norway Station.⁵⁷ Dersom Norge valgte å bruke et stort beløp på å fortsette sin aktivitet i Antarktis, måtte landet samtidig bruke store summer til å bygge opp en gruppe polarforskere.⁵⁸ Landet manglet penger til å kunne fortsette sin virksomhet i Antarktis. Med dette ble Norges posisjon som polarnasjon i 1958 betydelig svekket fra 1948, med risiko for at Norge ikke lenger ville klare å hevde suvereniteten over Dronning Maud Land.

4.3 Forberedende møter i Washington

USA fremsatte i en note av 2. mai 1958 et forslag om en varig internasjonal ordning for Antarktis og foreslo samtidig forhandlinger om en traktat. Hensikten var å nå fram til en traktat som med tilslutning fra alle interesserte stater og visse enkle prinsipper ville sikre en fredelig utvikling av Antarktis.⁵⁹ Notene ble sendt til Norge, Argentina, Australia, Belgia, Chile, Frankrike, Japan, New Zealand, Sovjet-Samveldet, Storbritannia, og Sør-Afrika-Sambandet. Felles for disse tolv statene som dermed ble engasjert i spørsmålet om Antarktis var at de hadde et grunnlag for betydelige interesser der. Dette gjaldt enten geografisk nærhet til Sydpolkontinentet, hevdelse av territoriell overhøyhet over visse deler av området eller utstrakt vitenskapelig virksomhet i området. Det hadde på forhånd vært gjennomført forskjellige forhåndsundersøkelser som hadde vist at det var en interesse for et slikt arrangement. Alle elleve land aksepterte, noen med reservasjoner.⁶⁰ Norge aksepterte invitasjonen uten reservasjoner, med en note av 19. mai 1958, der regjeringen blant annet uttalte at de stilte seg positivt til de retningslinjer som Amerikas forente staters regjering hadde foreslått.⁶¹

Forberedende møter i Washington

I 1958 startet prosessen med de forberedende møtene i Washington DC. Møtene varte ca. ett år. Første møtet var i juni 1958 i Washington D.C. Der deltok State Departement og

---

⁵⁶ Norsk Polarhistorie <https://polarhistorie.no/ekspedisjoner/Maudheim-ekspedisjonen.html> (åpnet 24.5.2021)

⁵⁷ Friedmann, "Spise kirsebær med de store," bind 2, 400.

⁵⁸ Friedmann, "Spise kirsebær med de store," bind 2, 400.

⁵⁹ St. prp. nr. 83 (1959-60), 1.

⁶⁰ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9, 2.

⁶¹ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9, 2.

representanter fra de elleve lands ambassader. State departement var det amerikanske utenriksdepartementet i USA, som var vertskap for konferansen.⁶² Konferansen var tiltenkt å starte høsten 1958. Imidlertid viste det seg at de forberedende drøftelsene ble mye vanskeligere enn først antatt. Blant annet hadde Sovjet-Samveldets representant en del divergerende oppfatninger av forskjellige problemer.⁶³ Sovjets-Samveldets representant hevdet at disse møtene skulle omfatte dagsorden og organisering av hovedkonferansen og ikke utforming av selve traktaten og dens enkelte bestemmelser.

Etter det ble oppnådd en viss enighet om et forhandlingsreglement i november 1958, gikk deltakerne over til å diskutere et utkast til traktat. Dette traktatutkastet var fremlagt av USA.⁶⁴ I traktatutkastet ble det lagt tre hovedprinsipper til grunn for den påtenkte ordningen:

1. Antarktis skulle bare utnyttes til fredelige formål
2. Det skulle være forskningsfrihet for alle og internasjonalt vitenskapelig samarbeid
3. Suverenitetsforholdene skulle ”fryses”

Det var enighet hos samtlige stater om de to første prinsippene, fredelige formål og forskningsfrihet. Hovedutfordringen var imidlertid prinsippet om ”frysing” av suverenitetsforholdene.

4.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist at USA fremmet to forslag om internasjonalisering av Antarktis. Mens det første forslaget ikke medførte forhandlinger, førte det andre forslaget i 1958 til starten på forhandlinger om Antarktistraktaten. Først ble det gjennomført omkring seksti forberedende møter og deretter startet hovedforhandlingene. Sovjet-Samveldet ble ikke forespurt om å delta i forhandlingene i 1948. Derimot førte Sovjet-Samveldets innsats i Antarktis under IGY til at Sovjet-Samveldet ble en av spillerne om Antarktis. Jeg har også kort omtalt utfordringene som Norge stod overfor i 1958. Utfordringen medførte at Norge var positiv til forhandlingene i 1958.

---

⁶² I dag heter dette: US Department of state

⁶³ R-notat j.nr. 000594 B av 25.5.1959, PM, 2.

⁶⁴ R-notat j.nr. 000594 B av 25.5.1959, PM, 1.

5 Forhandlingene i Washington 15. oktober til 1. desember 1959

5.1 Innledning

For å kunne forstå Norges posisjon i prosessen fram til ratifiseringen av Antarktistraktaten, vil jeg i dette kapitlet undersøke hvilke argumenter regjeringen brukte for å delta i en internasjonal avtale om Antarktis og viktige argumenter som de lot være å bruke. Jeg vil undersøke årsaker til regjeringens valg av argumenter og studere disse i et hovedsakelig politisk og økonomisk perspektiv.

Jeg vil ta utgangspunkt i regjeringskonferansen den 16. juni 1959.⁶⁵ Jeg har ikke fått tak i noe referat fra konferansen, og vil derfor bruke r-notatet fra 9. juni 1959 som var et innspill fra Utenriksdepartementet til r-konferansen. Kilden mener jeg er troverdig siden dette er regjeringens eget dokument og det var på daværende tidspunkt bare tilgjengelig for regjeringens medlemmer. I tillegg vil jeg benytte andre r-notat og møtereferat for å belyse regjeringens posisjon. I disse møtene orienterte utenriksminister Halvard Lange (A) Stortinget, som her var representert ved den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen. Denne komiteen var representert ved stortingsrepresentanter fra ulike partier.

Regjeringens argumenter vil jeg følge gjennom forskjellige faser i forhandlingsprosessen og fram til Stortinget ratifiserte traktaten. Jeg vil undersøke om - og hvordan - regjeringen vektla disse argumentene i de forskjellige fasene og hvilke argumenter som Stortinget la vekt på ved Stortingsforhandlingene om godkjenningen av ratifiseringen av Antarktistraktaten. Var det argumenter som ble nedtonet og nye argumenter som kom til i løpet av prosessen? Jeg vil forsøke å gi tentative svar på nedtoning av eventuelle argumenter.

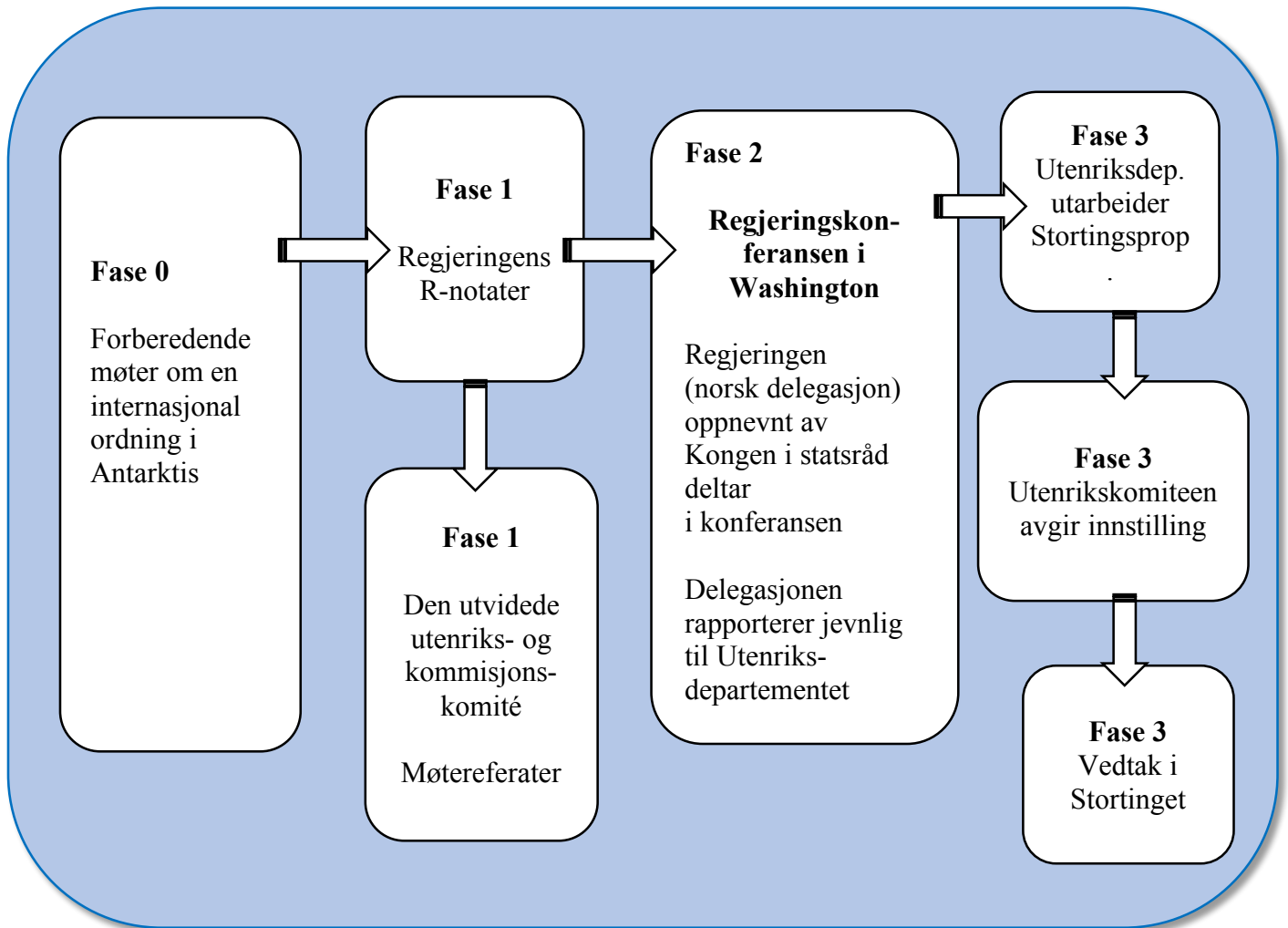
Prosesen om Antarktistraktaten

Jeg vil dele prosessen i forhandlingene om Antarktistraktaten inn i tre faser. Denne inndelingen mener jeg bidrar til at det blir enklere å følge ”den røde tråden” i et komplisert politisk spill. Imidlertid vil det i oppgaven min være litt overlapping mellom de ovennevnte tre prosessene.

---

⁶⁵ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959.

Figur 1. Fasene i forhandlingsprosessen om Antarktistraktaten

De tre fasene er illustrert i figur 1. Fase 0 refererer seg til de forberedende møter før konferansen ble vedtatt. Det er fase en, to og tre som jeg vil behandle i dette kapittelet.

- Første fase vil omfatte regjeringens argumentasjon for å delta i konferansen om Antarktistraktaten. Her vil jeg benytte r-notater og referater fra regjeringens orientering i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen.
- Andre fase vil omfatte selve forhandlingene i Washington. For å forstå denne fasen i prosessen vil jeg benytte åpningstalen til Norge, engelskspråklige referater⁶⁶ fra selve

⁶⁶ Utkastet til referater ble skrevet av USA sin generalsekretær. Riksarkivet, S-2259, Doc. 2 (Adopted), Rules of procedure, chapter VIII, rule 34, 7.

konferansen og dokumenter fra kommunikasjonen mellom den norske delegasjonen og Utenriksdepartementet.

- Tredje fase vil omfatte både regjeringens forslag til ratifisering av Antarktistraktaten og Stortingets behandling av ratifiseringen i utenriks- og konstitusjonskomiteen og i plenum. Her vil jeg bruke stortingsproposisjonen der Utenriksdepartementet foreslo ratifisering av Antarktistraktaten, den tilhørende innstillingen i Stortinget fra utenriks- og konstitusjonskomiteen og vedtaket i Stortingets plenum.

5.1.1 Forhandlinger i regjeringen (forslag i vedlegg til r-notat)

Den 11. mai 1959 orienterte Utenriksminister Halvard Lange (A) regjeringen om den forestående konferansen i Washington om en internasjonal ordning for Antarktis. I forkant av denne konferansen ble det oversendt et r-notat til regjeringsmedlemmene med et vedlegg med forslag til momenter for at Norge burde gå aktivt inn for å støtte bestrebelsene for å nå fram til en internasjonal ordning i Antarktis.⁶⁷ Momentene brukte regjeringen senere som argumenter ved en orientering i Stortinget. Jeg mener derfor at jeg kan ta utgangspunkt i disse og jeg vil også vurdere om det er andre viktige momenter som ikke kom fram i vedlegget til r-notatet.

Regjeringen brukte følgende momenter som basis for sine argumenter:

- Traktaten ville kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis
- Frysing av suverenitetskrav i Antarktis
- Jurisdiksjon skulle bare utøves over egne statsborgere i traktatområdet, noe som ville medføre mindre vanskeligheter for norsk hvalfangst
- Avtalen kunne føre til at den gamle striden om overlappende suverenitetskrav mellom Storbritannia, Argentina og Chile opphørte

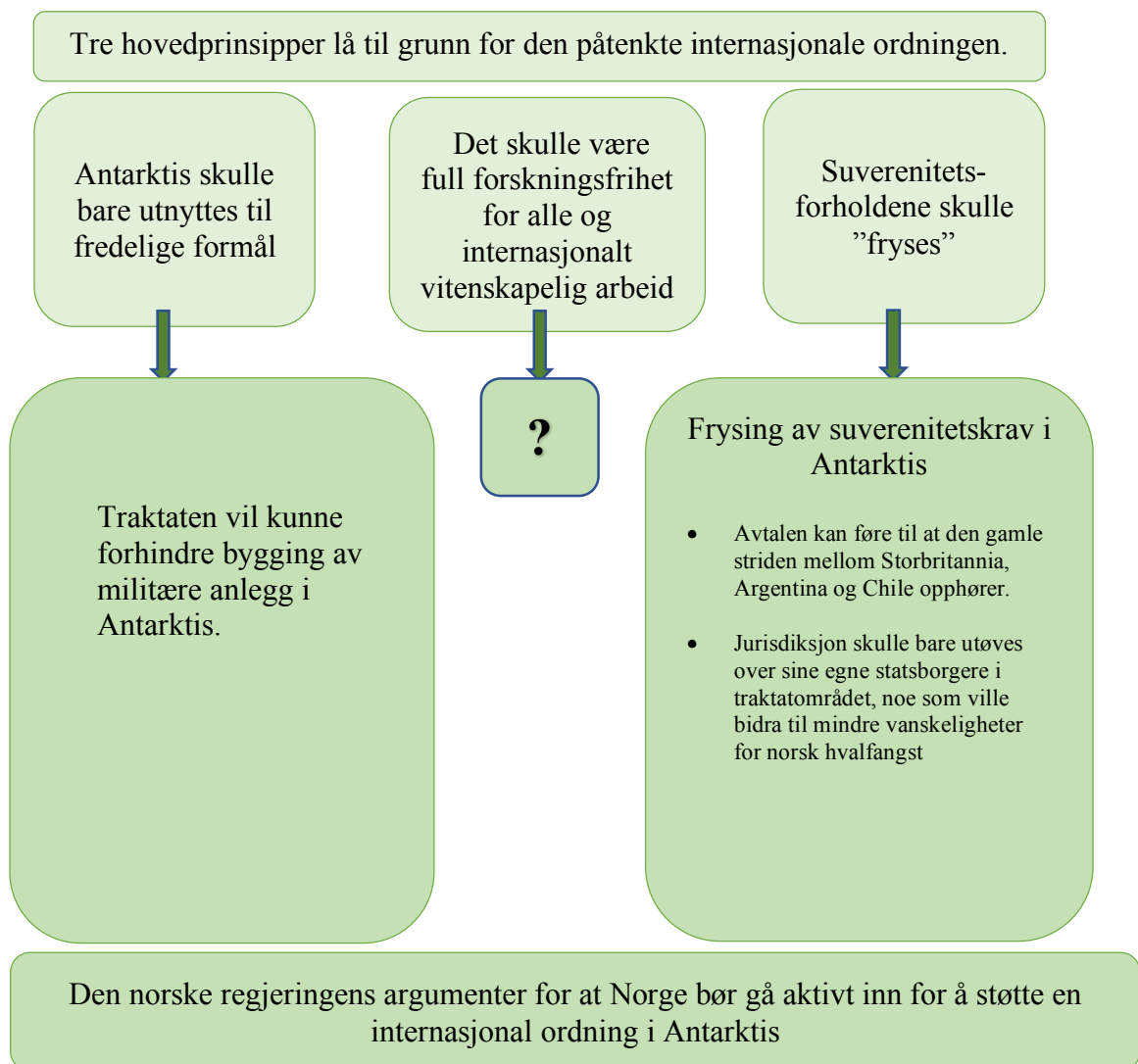
Det er interessant å se hvilke av regjeringens argumenter som er sammenfallende med de tre prinsippene som ble lagt til grunn for det amerikanske utkastet til traktat. Derfor har jeg illustrert sammenhengen mellom regjeringens argumenter og de tre prinsippene i figur 2.

---

⁶⁷ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 3.

Fig 2. Regjeringens forslag til argumenter for en internasjonal avtale om Antarktis

Regjeringens argumenter kan i stor grad utledes/plasseres inn under det første og siste prinsippet. Dette er ikke overraskende, siden sikkerhetspolitiske spørsmål angikk Antarktis. To større trusler eksisterte ved utarbeidelsen av Antarktistraktaten. Det var frykten for at den fremtidige konkurransen mellom stater om territorier i Antarktis skulle øke og angsten for at atomvåpen skulle bli ført til regionen eller bli bruket der.⁶⁸

Det første prinsippet var at Antarktis bare skulle utnyttes til fredelige formål. Regjeringen videreførte dette prinsippet gjennom argumentet om at traktaten ville kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis.

⁶⁸ Nyman, *Contemporary security concerns*, 571.

Det andre prinsippet der regjeringens argument sammenfalt med prinsippet fra det opprinnelige amerikanske utkastet var at suverenitetsforholdene skulle frys. Jurisdiksjon over personell i Antarktis og hvordan dette påvirket norsk hvalfangst i området er nært knyttet til argumentet om frysing av suverenitetsforhold. Jeg har derfor i illustrasjonen plassert dem under frysing. Det samme gjelder konflikten mellom de tre landene om overlapping av kravområder i Antarktis

Prinsippet om at det skulle være forskningsfrihet for alle og internasjonalt samarbeid ble ikke videreført som et argument fra regjeringens side. Dette synes jeg er overraskende, fordi Norge tidligere har bidratt med forskning i Antarktis og deltok også under IGY med forskere i forskningsprogrammet i Dronning Maud Land.

5.2 Traktaten vil kunne hindre bygging av militære anlegg i Antarktis

5.2.1 Innledning

I dette delkapittelet vil jeg vise hvordan regjeringens argument for at de forstående forhandlingene ville kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis gikk som en rød tråd gjennom alle fasene i prosessen. Jeg vil også vise at ved behandlingen i Stortinget ble det lagt vekt på et nytt og tilhørende argument som ga medlemslandene mulighet til å kontrollere virksomhetene i Antarktis.

5.2.2 1. fase i prosessen – regjeringens interne forberedelse til konferansen i Antarktis

Fra midten av 1940-årene og til fram til omkring 1990 spilte polarområdene en stor rolle i den kalde krigen og ble sterkt formet av fiendskapen mellom øst og vest.⁶⁹ Et viktig argument til regjeringen for å delta i den forestående konferansen i Washington var at traktaten kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis.⁷⁰ Bygging av slike anlegg var en mulighet de fleste vestlige land hadde følt bekymring for. Spørsmålet om bruken av Antarktis for kjernefysiske prøve-formål var spesielt aktuelt i midten av 1950-årene.⁷¹ USAs virksomhet i dette området omkring 1947 hadde hatt en ikke ubetydelig karakter av testing av militært personell og utstyr under ekstreme polarforhold. Sovjet-Samveldet oppfattet den amerikanske virksomheten i Antarktis som ledd i påståtte amerikanske krigsforberedelser mot Sovjet-

---

⁶⁹ Howkins, *The Polar Regions*, (UK Cambridge CB 2 1 UR: Polity Press), 124.

⁷⁰ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

⁷¹ Skagestad, "Antarktis i sikkerhetspolitisk perspektiv," 769.

Samveldet i Arktisk.⁷² Da russerne etablerte seg med vitenskapelige baser innenfor den australske sektoren i området i 1956, skapte dette på vestlig hold adskillig bekymring og spekulasjoner omkring mulige sovjetiske militærstrategiske motiver og hensikter.⁷³

Utenriksminister Lange gjenspeilet bekymringen for den utenrikspolitiske situasjonen i orienteringen til Stortinget i januar 1958:⁷⁴

Men heller ikke året 1957 brakte den internasjonale avspenning som vi alle lengter etter.”...”Men spenningen og kappustrustningen fortsetter og skaper stadig nye ødeleggelsesmidler med en uhyggelig og tidligere ukjent virkningsgrad.”...”Den viktigste internasjonale oppgaven i dag er å nå fram til i hvert fall en begrenset avtale om innledende nedrustningstiltak.⁷⁵

I møtet i med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen i 1958 knyttet utenriksminister Halvard Lange frykten for Sovjet-Samveldet sammen med forslaget om internasjonalisering av Antarktis.⁷⁶ Lange mente at forslaget bunnet i en frykt for at en dag ville en stå foran et russisk suverenitetskrav over en sektor i Antarktis. For å kunne forebygge dette hadde en tatt opp planene om internasjonalisering der prinsipielt alle som hadde rettigheter skulle oppgi sine eksklusive krav og så å si slå sine krav sammen, slippe russerne inn, men uten noe geografisk begrenset sektorområde der nede. Lange antok at forutsetningen ville være at alle som deltok i ordningen som direkte interesserte parter måtte få de samme rettigheter og plikter. Blant annet skulle en søke om tillatelse og til å spesifisere sine planer overfor en internasjonal kommisjon hvor alle var representert. Alle skulle være forpliktet til å overholde bestemmelsene om demilitarisering av hele området.⁷⁷

Deretter forklarte Lange at denne demilitariseringen lå bak et fremstøt fra India for noen år tilbake, hvor India hadde tenkt å reise spørsmålet i Generalforsamlingen i FN. Etter blant annet en henstilling fra Norge og de andre landene med territorielle krav i Antarktis, hadde India latt være å gjøre dette. Den daværende primære interessen til India var å få en garanti

---

⁷² Skagestad, ”Antarktis i sikkerhetspolitisk perspektiv,” 768.

⁷³ Skagestad, ”Antarktis i sikkerhetspolitisk perspektiv,” 768-769.

⁷⁴ Stortingstidende, 102. ordentlige Stortings forhandlinger 1958, (åpnet 24.5.2021)

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1958&paid=7&wid=a&psid=DIVL716&pgid=a_0170

Sak 1 Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren, 28.

⁷⁵ Stortingstidende, 102. ordentlige Stortings forhandlinger 1958, (åpnet 24.5.2021)

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1958&paid=7&wid=a&psid=DIVL716&pgid=a_0170

Sak 1 Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren, 29.

⁷⁶ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958., 11.

⁷⁷ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958., 11.

for at området ikke ble utnyttet til militære formål. Lange antok at India først og fremst tenkte på prøvofelt til kjernefysiske våpen.⁷⁸

På spørsmål fra stortingsrepresentant Anders Johanneson Bøyum (V) om russerne hadde gitt uttrykk for syn på om Antarktis skulle være nøytralt, svarte Lange følgende:

”Så vidt jeg vet har de ikke gjort det. Men det måtte jo være vanskelig for dem, all den stund deres prinsipale forslag er øyeblikkelig innstilling av alle prøver og forbud mot atomvåpen, å motsette seg en slik avtale ble inngått.”

Jeg er usikker på hvilke prinsipale forslag Lange sikter til. En tolkning er at denne innstillingen til Sovjet-Samveldet kan være knyttet til USAs plan om internasjonale forhandlinger om en traktat og det første prinsippet. R-notatet av 25. mai 1959 viser en oversikt over deltakende lands innstilling til artikkelene og prinsippene til det amerikanske utkastet. Ved diskusjonen om at Antarktis kun skulle benyttes til fredelige formål ønsket Sovjet-Samveldet at artikkelen skulle gi et uttrykkelig forbud mot bruk av marine- og flystyrker til forsyningstjeneste for vitenskapelige ekspedisjoner, siden en slik praksis lett kunne føre til brudd på bestemmelsene om ikke-militarisering.⁷⁹

Regjeringen videreførte argumentet om at en traktat om Antarktis ville utelukke at det ble bygget militære baser eller anlegg i Antarktis i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen.⁸⁰

5.2.3 2. fase i prosessen – Forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington

Den 15. oktober 1959 startet forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington. Delegasjonen som skulle representere Norge på konferansen i Washington var blitt oppnevnt av Kongen i statsråd den 11. september 1959.⁸¹ Ambassaden i Washington D.C., det norske Utenriksdepartementet og Norsk Polarinstitut var representert. Delegasjonen bestod av seks representanter, inkludert sekretær og varamenn. I tillegg var ambassadør Paul Koht ved Ambassaden i Washington, delegasjonens formann.

---

⁷⁸ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 12.

⁷⁹ R-notat j.nr. 000594 B, av 25.5.1959, vedlegg PM av 12.5.2021, 2.

⁸⁰ www.stortinget.no (åpnet 24.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 3.

⁸¹ Riksarkivet, j.nr. 032201 UD, Rapport fra den norske delegasjonen til konferansen om Antarktis, Washington D.C, 1.

Under første dag av konferansen holdt samtlige delegasjonsformenn åpningstaler der de kort gjorde rede for sine lands virksomheter i Antarktis og for sitt syn på den ordningen landene skulle forsøke å komme fram til.⁸²

I sin tale understreket Paul Koht at tiden var moden for en ny tidsalder med internasjonalt samarbeid og gjensidig forståelse, for å kunne løse problemer som naturlig og uunngåelig oppstod der nasjoner med forskjellig bakgrunn og erfaring aktivt engasjerte seg i samme felt. Norge var villig til å delta i konferansen som var foreslått og dens overholdelse av de tre grunnleggende prinsippene som USA hadde skissert. Koht avsluttet åpningstalen med å uttrykke håp for at konferansen ville bli en suksess og at partene ville være i stand til å nå målene de hadde satt seg for å kunne oppnå en fredelig og ryddig utvikling i fremtiden til Antarktis. Deretter lovet han at Norge skulle gjøre sitt ytterste for å lykkes med det som partene skulle gå i gang med.⁸³

Paul Koht la ikke spesiell vekt på de politiske truslene om militær bruk av Antarktis. Men på dette tidspunktet hadde Norge erfaring med hvordan polare strøk lett kunne bli en del av stormaktenes spill. Under andre verdenskrig hadde hovedperspektivet i det internasjonale interessespillet om Svalbard endret seg.⁸⁴ Geo-strategi og meteorologi hadde fått økt oppmerksomhet på bekostning av naturressursene der. For at den russiske orlogsflåten skulle få tilgang til verdenshavene under den 2. verdenskrig hadde den sovjetiske utenriksministeren Molotov i 1944 krevd at Svalbard skulle omgjøres fra et norsk suverenitetsland til et norsk-russisk fellesland. Dessuten burde Bjørnøya avstås til Sovjetunionen.⁸⁵

Interessen for geostrategi og meteorologi ble også forsterket under den kalde krigen. Da fikk Arktis en stor betydning i atomalderens interkontinentale strategi og USA krevde flybaser på Grønland – og vurderte det samme på Svalbard. Det er mulig at denne erfaringen påvirket Norge til å ligge lavt og sette mye av ressursene inn på å få i stand en avtale om internasjonalisering av Antarktis.

Det var viktig for Norge å hindre at det ble bygget militære anlegg i Antarktis. I rapporten fra den norske delegasjonen i Washington kom det fram at Storbritannia, Australia og New

---

⁸² Riksarkivet, j.nr. 032201 UD, Rapport fra den norske delegasjonen til konferansen om Antarktis, Washington D.C, 2.

⁸³ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9, 2.

⁸⁴ Berg, «Naturressursene og verdenspolitikken på Svalbard 1596-2011», 189.

⁸⁵ Berg, «Naturressursene og verdenspolitikken på Svalbard 1596-2011», 189.

Zealand, foruten Norge var villige til å akseptere avvik fra ortodokse suverenitetsideer dersom deltakerlandene kunne komme fram til en ordning som sikret at Antarktis ikke kunne utnyttes til militære formål.⁸⁶

Rapporten viser at det var viktigere for Norge å beskytte Antarktis mot militære formål enn å opprettholde egne suverenitetskrav. Dette sier litt om hvor viktig argumentet om å forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis var for Norge. Derfor ble regjeringens argument brakt inn i konferansen.

5.2.4 3. fase i prosessen – Ratifikasjon av Antarktis traktaten

Den 4.2.1960 fremmet regjeringen St. prp. nr. 83 (1959-60) *om samtykke til ratifikasjon av Antarktistraktaten av 1. desember 1959*. Antarktistraktaten ble presentert i vedlegg til proposisjonen. Konferansens offisielle språk var engelsk, fransk, spansk og russisk og disse var også arbeidsspråkene. Siden norsk ikke var et av de offisielle språkene, var traktatteksten i vedlegget blitt oversatt til norsk, i tillegg til at den ble presentert på engelsk.

Proposisjonen beskrev kort bakgrunnen for de forberedende drøftelsene om en internasjonal avtale i Antarktis og de tre hovedprinsippene i det amerikanske forslaget. Hensikten med invitasjonen fra USA om å delta i internasjonale forhandlinger om en varig internasjonal ordning i Antarktis var ifølge regjeringen å nå fram til en traktat. Antarktistraktaten skulle med tilslutning fra alle interesserte stater etter visse enkle prinsipper sikre en fredelig utvikling av Antarktis.⁸⁷ Proposisjonen kommenterte også ulike holdninger /synspunkt til artiklene i traktaten.

I proposisjonen la regjeringen vekt på at Antarktistraktaten angikk både USA og Sovjet-Samveldet.

”Det mest interessante og oppmuntrende trekk ved konferansen var ifølge regjeringen at De Forente stater og Sovjet-Samveldet var enige på alle viktige punkter, unntatt i spørsmålet om atomeksplosjoner.” I proposisjonen understreket regjeringen argumentet gjennom å fremheve at traktaten ville ha stor betydning for den fredelige utviklingen av området. De to hovedaktørene, USA og Sovjet-Samveldet, hadde klart å samarbeide mot felles mål til tross

---

⁸⁶ Riksarkivet, j.nr. 032201 UD, Rapport fra den norske delegasjonen til konferansen om Antarktis, Washington D.C, 2.

⁸⁷ St. prp. nr. 83 (1959-60), 1.

for at det hersket kald krig. Antarktistraktaten ville også kunne tjene som forbilde for internasjonalt samarbeid på andre felter.⁸⁸

Jeg mener traktaten også kan betraktes som en avtale om begrensning av bruk av atomvåpen, jfr. artikkel 1 om at Antarktis bare skulle brukes til fredelige formål. Antarktistraktaten ville kunne forhindre ytterligere kappløp om opprustning og utplassering av atomvåpen i et begrenset område. Dessuten hindret den prøvesprengning av kjernefysiske våpen i regionen.

I *Innst. S. nr. 128 (1959-60)* understreket utenriks- og konstitusjonskomiteen det betydningsfulle i at det var mulig for Sovjet-Samveldet og USA å finne fram til en demilitarisering av Antarktis og at denne traktaten ville kunne tjene som et forbilde for internasjonalt samarbeid på andre felter.⁸⁹

I forhandlingene i Stortinget 17. mars 1960 trakk Erling Wikborg (KrF), ordfører for saken, fram samarbeidet mellom de to supermaktene som et viktig moment. Han understreket at dette vel var første gangen at De forente stater og Sovjet-Samveldet var blitt enige om en så viktig ting som denne konvensjonen.⁹⁰ Wikborg trakk også fram som et viktig moment at Antarktis bare skulle brukes til fredelige formål og han var den første som pekte på innførselen av kontrollmekanismer som han mente hadde en viss betydning.

Kontrollmekanismen tilsa at deltakende stater skulle ha adgang til å kontrollere virksomheter i Antarktis. Dette første forsøket på internasjonal kontroll mente Wikborg kunne betraktes som et lite vårtegn i en ellers temmelig barsk verden. Kontrollen skulle sikre at bestemmelsene om bare fredelig utnyttelse i Antarktis ble overholdt. men Wikborg fremholdt likevel at man ikke burde legge for store forhåpninger i dette.⁹¹

Ole Bergesen, jurist fra Høyre, viste større skepsis til avtalen. Han trakk fram at det i Antarktistraktaten var fastsatt en plikt for de kontraherende parter til å gi hverandre melding om alle ekspedisjoner.⁹² Deretter stilte han spørsmålet om hvorfor en da måtte lese i avisen om Sovjet-Samveldets planlegging av en storflyplass på norsk område umiddelbart før Stortinget skulle gi sitt samtykke til ratifikasjon av en avtale av denne art. Bergesen kom inn

---

⁸⁸ St. prp. nr. 83 (1959-60), 4.

⁸⁹ *Innst. S. nr. 128 (1959-60)*, 366.

⁹⁰ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2339.

⁹¹ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2340.

⁹² Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2339.

på utfordringen med at militært personell skulle kunne brukes på Sydpolkalotten så sant det var til vitenskapelig forskning eller ethvert annet fredelig formål, inkludert anleggelse av flyplasser. Bergesen synes dette var en ytterst tvilsom bestemmelse og mente det åpnet for at militært personell kunne brukes til militære formål i en situasjon der krig umiddelbart truet eller hvor krig var brutt ut. Bergesen mente en kunne glede seg over de fremskritt som traktaten representerte, men en skulle ikke lukke øynene for betenkeligheten ved avtalen.⁹³

Utenriksminister Lange derimot, påpekte at når det gjaldt spørsmålet om en eventuell utnyttelse av en storflyplass i det norske området, måtte en nok legge til grunn at alle parter som hadde sluttet seg til denne avtalen hadde gjort dette i god tro og at det ikke var grunnlag for å reise tvil om at avtalen ville bli overholdt på dette punktet.⁹⁴

Wikborg påpekte at ingen kunne forutsi hva Antarktis kunne bli brukt til i en krigssituasjon. Deretter presiserte han at Antarktistraktaten tilsa at det var mulig å utføre kontroll i alle områder i Antarktis. I tillegg kunne observasjoner utføres til enhver tid over ethvert område i Antarktis av enhver kontraherende part som hadde rett til å utpeke observatører. Disse bestemmelsene ga garanti for at det ikke ville bli noen militær utnyttelse i fredstid av disse områdene. Wikborg antok at stormaktene som hadde de nødvendige ressurser til å kunne holde fly der nede til enhver tid, nok ville passe på hverandre, og bruke den observasjonsretten som de hadde. Dermed ble det ikke noen større muligheter for å misbruke Antarktis-kontinentet under denne konvensjonen.⁹⁵

Bergesen mente at det var sikkert riktig som utenriksminister Lange og Wikborg påpekte at i fredstid ville det ikke bli noen militær utnyttelse og at balansen mellom stormaktene og at den gjensidige påpasseligheten ville forhindre militær utnyttelse i fredstid.⁹⁶ Imidlertid ga han et klart uttrykk for sin bekymring.

Men det gir oss ikke rett til å lukke øynene for at avtalen rommer rett for en stormakt til å henlegge militære styrker og til å bygge en storflyplass der og det rommer i seg selv en fare. Det vil si at der kan være militære styrker under militær kommando, og det er, så vidt jeg kan se, intet sagt om størrelsen av disse styrkene.

Så lenge de ikke opererer med militære formål, militær utnyttelse, kan de være der. At det representerer en potensiell fare, kan man ikke, hvor glad man enn er over

---

⁹³ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2340

⁹⁴ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2340

⁹⁵ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2340

⁹⁶ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2340

traktatens positive sider, lukke øynene for, og det er heller ingen grunn til å tro at de norske forhandlerne har gått med på denne bestemmelse med noe særlige glede.⁹⁷

Diskusjonen i Stortinget viste at det var stor interesse for og til dels bekymring over at Antarktis ville kunne benyttes til militære formål. Erling Wikborg (KrF) og Ole Bergesen (H), begge jurister, la vekt på forskjellige aspekt ved Antarktistraktaten. Noe av årsaken til dette kan være at de hadde forskjellige roller i Stortinget og ulik partitilhørighet. Wikborg var medlem av utenriks- og konstitusjonskomiteen som hadde innstilt Antarktistraktaten til ratifikasjon. Han hadde vært vararepresentant til FNs generalforsamling i 1954 til 1957. Wikborg var opptatt av at Antarktis bare skulle brukes til fredelige formål og understreket hvor viktig det var at USA og Sovjet-Samveldet var blitt enige om denne konvensjonen. Han synes også å ha stor tillit til kontrollmekanismene. Ole Bergesen var medlem av Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling i 1958-1961. Bergesen var mer skeptisk til at bruken av militært utstyr til fredelig formål, noe han mente raskt kunne bli misbrukt ved trussel om eller i en krigssituasjon. Imidlertid førte ikke Bergesens skepsis fram og komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Regjeringens argument om at en internasjonal avtale ville kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis ble virkeliggjort gjennom artikkel 1 i traktaten som blant annet sier at Antarktis bare skal brukes til fredelige formål. Argumentet har gått som ”en rød tråd” gjennom hele prosessen. Dette ser også ut til at dette var det viktigste argumentet bak forhandlingene, både for regjeringen og for Stortinget.

Regjeringen fremmet ikke noe argument om gjensidig kontroll av vitenskapelig aktivitet i Antarktis. Derimot trådte kontrollmekanismene fram som et argument for traktaten i behandlingen av stortingsvedtaket om ratifisering av Antarktistraktaten.

Norges posisjon ved ratifiseringen av traktaten var at landet til dels var prisgitt konflikten mellom de to supermaktene. I tillegg var det til dels stor motstand mot Sovjet-Samveldet og til dels mot kommunismen.

5.3 Oppsummering/konklusjon

I dette delkapittelet har jeg fulgt regjeringens argument om at de forstående forhandlingene ville kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis. Jeg har vist hvorfor et slikt

---

⁹⁷ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2340.

argument var viktig for regjeringen og at dette gikk som en rød tråd gjennom hele prosessen, fra argumentet ble fremmet av regjeringen til traktatens behandling i Stortinget. Argumentet ble gjennom prosessen mer spisset mot at Antarktis bare skulle utnyttes til fredelige formål. I diskusjonen i Stortinget kom det fram forskjellige synspunkter. Diskusjonen viste at det i Stortinget var forskjellige synspunkter på traktaten og hvilken styrke den ville få i en krigssituasjon. Gjennom diskusjonen kom det også frem et nytt og tilhørende argument, kontrollmekanismene.

5.4 Forskningsfrihet for alle og internasjonalt vitenskapelig arbeid

5.4.1 Innledning

Regjeringen foreslo ikke forskningsfrihet og internasjonalt vitenskapelig arbeid som et argument for de internasjonale forhandlingene om Antarktis. Dette til tross for at Norge hadde en tradisjon for å drive forskning i Antarktis og landet bidro også med forskningsressurser og personell under IGY. Hva var årsaken til at forskning og vitenskap ikke ble foreslått som argument? Var ikke Norge lenger interessert i å utføre forskning i Antarktis, og hva kunne eventuelt årsaken til dette være? For å forstå dette forholdet bedre og finne tentative svar har jeg undersøkt i andre dokumenter omkring/i forkant av forhandlingene. Jeg vil i dette kapitlet vise at fremtidig forskning og internasjonalt vitenskapelig arbeid likevel ser ut til å være et viktig argument for Norge, men i større grad for representantene i Stortinget. Det var de som trakk forskningen frem som et argument i prosessen med ratifikasjonen av traktaten.

5.4.2 1. fase i prosessen – Regjeringens interne forberedelse til konferansen i Antarktis

I 1958 orienterte Lange om omkostningene ved drift av den norske vitenskapelige virksomheten i Antarktis.⁹⁸ Han påpekte at i fremtiden ville Norge få store økonomiske og personellmessige utfordringer med å fortsette det vitenskapelige arbeidet i Antarktis. Han understreket dette momentet ved å sitere en uttalelse av professor Harang, som hadde vært den norske representanten i de rent vitenskapelige forhandlingene om tilretteleggelse av virksomheten i Det internasjonale geofysiske år.

Med professor Sverdrups bortgang er den siste representant for vår ”klassiske” polarforskning borte, og vi har ingen andre eller yngre som kan erstatte ham. Hvis man tar det standpunkt å investere i de meget store summer som er nødvendige for mer eller mindre kontinuerlig arbeid i Antarktis, så må det skje en samtidig

---

⁹⁸ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 6.

oppbygging av en forskergruppe i Norge som – i samarbeid med andre institusjoner – kan ta seg av planleggelsen av aktiviteten og bearbeidelsen av materialet og også i atskillig utstrekning være med i feltarbeidet i Antarktis.⁹⁹

Lange henviste også til økonomiske utfordringer ved forskningsstasjonen i Dronning Maud Land:

Det er meningen at den norske ekspedisjon som nå er i dronning Maud Land, skal trekke hjem etter utløpet av Det Internasjonale Geofysiske År, d.v.s. 13. desember 1958. Omkostningene for denne ekspedisjonen er kalkulert til omlag 6 millioner kroner, og da er det tatt med den flyfotografering for kartleggingsformål som skal foregå i forbindelse med avhenting av ekspedisjonen.

Et omkostningsoverslag fra Polarinstituttet viste at ett års fortsatt drift av den norske stasjonen-Norway Station-ville komme på et par millioner kroner.¹⁰⁰

Utenriksministeren understreket at den årlige kostnaden dessuten var usikker fordi hus i Antarktis kunne snø ned etter et par år.¹⁰¹ Lange stilte deretter spørsmål om det var noen grunn til å ta denne store økonomiske belastningen siden fortsatt drift av stasjonen ikke lenger hadde nevneverdig betydning for norsk vitenskap og det forelå muligheter for å få etablert en tilfredsstillende internasjonal ordning.

Disse momentene mener jeg viser at Norge i mindre grad ønsket å bidra med forskning i Antarktis. Et moment som understreker dette ytterligere var avveiningen mellom Svalbard og Antarktis, der Lange ga uttrykk for at Svalbard måtte få førsteprioritet.

... og at vi ut fra rent politiske motiver må øve et påtrykk under planleggingen av vår samlede forskningsvirksomhet for at der blir stillet de nødvendige ressurser, både økonomiske og personneltmessige, til rådighet, for å kunne hevde våre arktiske tradisjoner og våre arktiske interesser i hvert fall på ett felt. Mer tror jeg ikke vi nøkternt sett kan regne med at det ligger innenfor våre muligheter å greie.¹⁰²

Et annet moment som jeg mener viser at Norge ønsket å bidra mindre med forskning i Antarktis, kan leses ut fra en kommentar fra utenriksminister Lange.

---

⁹⁹ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 9.

¹⁰⁰ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 10.

¹⁰¹ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 11.

¹⁰² www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 10-11.

”Hvis vi kommer til at vi bør forlate vår tidligere «aktive linje» i Antarktis, bør vi basere vår fortsatte virksomhet i området på internasjonalt samarbeid med andre interesserte land.¹⁰³”

Norges ønske om å begrense forskningsvirksomheten i Antarktis kommer også til uttrykk i et senere r-notat av 25.5.1959 som viser det amerikanske utkastet til traktat, med blant annet de forskjellige lands innstilling til de enkelte artikler.¹⁰⁴ Artikkel III i utkastet tilsa at det skal være frihet for vitenskapelig forskning i Antarktis etter bestemmelsene i traktaten. R-notatet viser til kommentarer fra de forskjellige land. Norge var ifølge notatet imot å gi assistanse til vitenskapelige ekspedisjoner eller annen virksomhet som Norge ikke hadde interesse av.

I møtet den 22. juni 1959 orienterte Lange Stortinget om den forestående konferansen i Washington. Lange la heller ikke her vekt på forskningsfrihet og internasjonalt vitenskapelig arbeid som argument for en internasjonal ordning i Antarktis. Tvert om understreket Lange forslaget om å nedlegge Norway Station i Antarktis. Lange fremla flere politiske og økonomiske årsaker.

Et av momentene gikk ut på at regjeringen var av den oppfatning at siden norsk suverenitet over Dronning Maud Land var bestridt av både USA og Sovjet-Samveldet, ville Norge stå sterkere under den forestående konferansen dersom Norge deltok aktivt i det vitenskapelige arbeidet i Antarktis mens konferansen fant sted.¹⁰⁵ Lange begrunnet ikke dette synspunktet, men vitenskapelig virksomhet i et gitt område ble ofte brukt som argument for å annektere og beholde annekterte områder i Antarktis.

Siden konferansen startet allerede i november 1959, mens Norge enda var aktiv i Dronning Maud Land, ble det ikke behov for ytterligere forlengelse av oppholdet ved stasjonen.

Utenriksminister Lange forklarte også at tidligere, i februar samme år, hadde regjeringen besluttet å forlenge virksomheten ved den norske stasjonen i Dronning Maud Land utover Det geofysiske år, med delvis støtte fra USA.¹⁰⁶ Årsaken var at Norge var blitt klar over at Sovjet-Samveldet hadde til hensikt å fortsette sin virksomhet i Antarktis etter at IGY tok slutt.

---

¹⁰³ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 10.

¹⁰⁴ R-notat j.nr. 000594 B, av 25.5.1959, vedlagt PM av 12.5.1959, 4.

¹⁰⁵ www.stortinget.no (åpnet 14.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 2.

¹⁰⁶ www.stortinget.no (åpnet 14.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 1.

”På vestlig hold ønsket man da å sørge for at det ikke ble Sovjet-Samveldet alene som drev virksomhet på det antarktiske kontinent.¹⁰⁷” Lange forklarer at regjeringen syntes det var uheldig om den norske stasjonen skulle bli stående tom. Den var bekymret for at Sovjet-samveldet skulle tilby seg å overta og drive stasjonen i de to årene en regnet med at bygningene fortsatt kunne være brukbare.

Deretter fortalte Lange at en henvendelse fra Norge til de amerikanske myndighetene om de fortsatt var interessert i at Norge fortsatte sin virksomhet ved Norway Station og om USA var villig til å fortsette sin økonomiske støtte, ikke var blitt besvart av amerikanerne.¹⁰⁸

Det ser ut til at disse to årsakene som tidligere hadde medvirket til at Norge ønsket å forlenge sin virksomhet ved Norway Station, ble svekket ved de forestående internasjonale forhandlingene i Washington. Noen inngående begrunnelse for dette ga ikke utenriksministeren i dette møtet. En årsak som kan ha svekket motivet for å opprettholde Norway Station kan ha vært at forhandlingene om en internasjonal avtale inneholdt forslag om å innføre kontroll med bestemmelsen om at Antarktis bare skulle utnyttes til fredelige formål. Kontrollmekanismene kunne forhindre at det ble utført forskning på kjernefysiske våpen og for fremtiden gi alle parter mulighet til å kontrollere hverandres virksomhet i Antarktis. Dette kan ha medvirket til at USA ikke lengre var interessert i å støtte Norges virksomhet utover avslutningen av IGY. Dermed var det fra et sikkerhetspolitisk hensyn mindre viktig å opprettholde stasjonen.

I tillegg hadde Sovjet-Samveldet nylig opprettet sin egen stasjon i Dronning Maud Land i nærheten av den norske stasjonen.¹⁰⁹ Dermed syntes risikoen å være liten for at russerne skulle være interessert i å overta den norske stasjonen, noe Norge ønsket å forhindre.

R-notatet av 9.6.1959 oppsummerte den politiske beslutningen om opprettholdelsen av Norway Station utover avslutningen av IGY slik:

De utenrikspolitiske hensyn som har tilsagt en forlengelse av driften har ikke lenger slik vekt at Utenriksdepartementet kan tilrå at stasjonen blir opprettholdt til tross for

---

¹⁰⁷ www.stortinget.no (åpnet 14.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 1.

¹⁰⁸ www.stortinget.no (åpnet 14.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 2.

¹⁰⁹ R-notat j.nr. 000277 B, av 27.2.1959, 2.

manglende interesse på faglig hold. Stasjonen bør derfor nedlegges og mannskap og utstyr hentes hjem i begynnelsen av 1960.¹¹⁰

To uker senere i 1959 oppsummerte utenriksminister Lange situasjonen slik i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite:

”...og vi er kommet til at stasjonen nå uten risiko for norske interesser må kunne nedlegges som hittil forutsatt ved inneværende år.”

Diskusjonen viser at utenrikspolitiske hensyn spilte en stor rolle ved avgjørelsen av Norway Station sin framtid og annen fremtidig forskning i Antarktis. Andre forhold som betydde noe var mangel på økonomiske og personellmessige ressurser.

Resultatet fra forskningen i Antarktis synes å ha spilt en underordnet rolle. Riktignok mente regjeringen at bearbeidelsen av det vitenskapelige materialet som ble utført under IGY burde gis høy prioritet og at dette gjaldt i første rekke kartografiske arbeider. Men den henviser samtidig at dette var viktig fordi...” både belgiere og russere så vidt vites utfører kartleggingsarbeider i til dels de samme områder som vi nå skal utarbeide kart over.¹¹¹

Dersom andre nasjoner publiserte forskningsresultatene før Norge, ville forskningsarbeidet ved Norway Station kunne betraktes som mindre viktig.

I et r-notat fra september 1959 framgår det at Sør-Afrika viste stor interesse for å overta Norway Station og at de sør-afrikanske myndigheter var i ferd med å ta et endelig standpunkt til dette.¹¹² Dette kortet spilte Norge ut under åpningstalen i konferansen i Washington.

Forskning og internasjonalt vitenskapelig arbeid ble heller ikke nevnt som et argument i møtet der regjeringens orienterte den utvidede utenriks og konstitusjonskomiteen to uker senere.

5.4.3 2. fase i prosessen - Forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington

Paul Koht la i åpningstalen under konferansen i Washington stor vekt på Norges vitenskapelige virksomhet i Antarktis.¹¹³ Han understreket at Norge allerede hadde hatt

---

¹¹⁰ R-notat j.nr. 000643 B av 9. 6.1959, 1.

¹¹¹ R-notat j.nr. 000893 B, av 9.9.1959, 1-2.

¹¹² R-notat j.nr. 000893 B, av 9.9.1959.

¹¹³ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9, 2.

mulighet til å praktisere internasjonalt samarbeid innen vitenskapelige undersøkelser i Antarktis.¹¹⁴ I perioden 1949 til 1952 ble den Antarktiske stasjonen Maudheim bygd og bemannet av flere nasjonaliteter. Den norske stasjonen under IGY i Dronning Maud Land, Norway Station, ville bli avviklet ved begynnelsen av 1960. Men Norge hadde tilbudt Sør-Afrika å låne stasjonen og det ble forhandlet om dette på daværende tidspunkt. Koht forsikret sine Sør-Afrikanske venner at Norge hadde stor glede av å kunne være i stand til å bistå vitenskapelig virksomhet på denne måten.¹¹⁵

Selv om regjeringens holdning var å redusere vitenskapelig aktivitet i Antarktis, ble vitenskapelig virksomhet og forskning omtalt som betydningsfullt for Norge, men Koht henviste i åpningstalen til fortiden og ikke til fremtiden i Antarktis.

5.4.4 3. fase i prosessen – Ratifikasjon av Antarktistraktaten

Regjeringen fremhevet ikke forskning og samarbeid i Antarktis eksplisitt som et argument for Antarktistraktaten i St.prp. nr. 83.¹¹⁶ Derimot ble forskningsfriheten kommentert i Innst. S. nr. 128 (1959-60). Utenriks- og konstitusjonskomiteen understreket det betydningsfulle i at det hadde vært mulig for Sovjet –unionen og U.S.A å finne fram til samarbeid om vitenskapelig forskning.¹¹⁷

Forskning ble også tatt opp i Stortinget i plenum. Erling Wikborg, (KrF) pekte på at Antarktistraktaten tilsa at det skulle være full forskningsfrihet i Antarktis.¹¹⁸ Han ga følgende kommentar.

”...man skal åpne muligheten for en videst mulig vitenskapelig og kommersiell utnyttelse av de herligheter som måtte forefinnes der.¹¹⁹”

Årsaken til at regjeringen ikke brukte forskning og vitenskapelig aktivitet kan være at regjeringen ønsket å bidra mye mindre til forskning i Antarktis, og dermed var det lite poeng i å bruke et slikt argument.

---

¹¹⁴ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9, 2.

¹¹⁵ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9, 2.

¹¹⁶ St. prp. nr. 83. (1959-60), 2.

¹¹⁷ Innst. S. nr. 128 (1959-60), 366.

¹¹⁸ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2339.

¹¹⁹ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2339.

5.4.5 Oppsummering/konklusjon

Dersom en ser alle momentene i sammenheng virker det for meg som om det var en forskjell i regjeringens og Stortingets syn for forskning i Antarktis. Det fantes en lang tradisjon om forskning i Antarktis, noe som regjeringen understreket i velkomsttalen. Regjeringen ønsket å avvikle denne tradisjonen stort sett ut fra økonomiske og personellmessige årsaker.

Antarktistraktaten medførte også at sikkerhets-politiske motiv i forbindelse med forskning i Antarktis for Norges del i stor grad falt vekk. For meg virker det som om Stortinget i større grad omfavnet ideen om fri forskning i Antarktis med de fremtidige muligheter dette kunne innebære.

5.5 Frysing av suverenitetskrav

5.5.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg diskutere bakgrunnen for at Norge foreslo frysing av suverenitetskrav som et argument for deltakelse i den forestående konferansen i Washington. Jeg vil komme inn på USA og Sovjet-Samveldets forhold til frysing. Jeg vil også vise hvorfor resultatet av forhandlingene om jurisdiksjon over egne statsborgere i traktatområdet medførte at regjeringens argument falt bort, og dermed også argumentets betydning for norsk hvalfangst i Antarktis. Til slutt vil jeg vise hvorfor argumentet for at konferansen i Washington muligens kunne løse konflikten mellom Storbritannias, Argentinas og Chiles krav om overlappende områder i Antarktis, falt vekk.

5.5.2 1. fase i prosessen – Regjeringens interne forberedelse til konferansen i Antarktis

Norges krav på suverenitet over Antarktis var bestridt både av USA og Sovjet-Samveldet. Ved Norges annektering av Dronning Maud Land i 1939 hevdet Sovjet-samveldet at dette området ble oppdaget av russiske sjøfolk.¹²⁰ Landet mente at den norske anneksjonen var ulovlig og Sovjet-Samveldet reserverte sitt syn vedrørende statstilhørigheten av dette territoriet. USA på sin side reserverte alle rettigheter som USA eller dets borgere måtte ha i området.¹²¹ På dette tidspunktet bygget de amerikanske myndighetene politikken sin på den

---

¹²⁰ Skagestad. Vår sydligste provins- fortellingen om Dronning Maud Land, s 339-340

¹²¹ Skagestad. Vår sydligste provins- fortellingen om Dronning Maud Land, s 339-340.

såkalte ”Huges-doktrinen”.¹²² Politikken innebar at man holdt seg til en streng og konsekvent fortolkning om det folkerettslige prinsipp om effektiv okkupasjon. Dermed anerkjente USA ikke de anneksjoner som andre land foretok på det antarktiske fastland eller det sektorprinsipp som der kom til anvendelse. USA foretok heller ikke selv slike anneksjoner, men valgte å stå fritt i saken (”reserved all rights”). Det var denne amerikanske holdningen som kom til uttrykk i svaret på den norske anneksjonen i 1939.¹²³

Jeg vil først omtale frysing av suverenitetskrav. Frysing ville innebære at så lenge avtalen var i kraft, skulle det ikke kunne fremsettes nye krav om suverenitet i Antarktis.¹²⁴

Virksomheten som statene gjennomførte i Antarktis skulle heller ikke kunne danne grunnlag for slike krav. På den annen side skulle heller ikke de rettigheter, krav eller grunnlag for krav som de forskjellige stater hadde i Antarktis, berøres av avtalen. Men dette innebar ingen anerkjennelse av slike rettigheter eller krav.¹²⁵

Regjeringen mente at forslaget om frysing syntes å være meget akseptabelt.¹²⁶ Regjeringen understreket at det var ingen utsikt til at Norges suverenitetskrav ville bli anerkjent av de statene som hittil hadde nektet å anerkjenne Dronning Maud Land. Økonomiske grunner gjorde det dessuten utelukket at Norge i kommende år kunne underbygge kravet om suverenitet ved økt aktivitet i Dronning Maud Land.¹²⁷

I et tidligere møte ga utenriksminister Halvard Lange en mer utførlig forklaring på fordelene med frysing av suverenitetskrav.¹²⁸ Dersom Norge skulle fortsette å hevde suvereniteten ville det kreve både økonomi og tilstedeværelse av personell i Antarktis. Jeg har omtalt dette tidligere i oppgaven. Det som er viktig her, er at behovet for menneskelige og økonomiske ressurser angikk både forskervirksomhet og Norges hevdelse av suverenitet i Antarktis.

Et interessant spørsmål er hvor sterkt regjeringen vektla norsk suverenitet over Dronning Maud Land. Dette er et spørsmål det er utfordrende å besvare. I 1957 ble forholdet mellom Norge og Dronning Maud Land styrket ved lov ved at området ble lagt som biland under

---

¹²² Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 78.

¹²³ Skagestad, *Norsk polarpolitikk*. (Oslo: Dreyers forlag. 1975), 83.

¹²⁴ R-notat av 9.6.1959, 2.

¹²⁵ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 3.

¹²⁶ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹²⁷ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹²⁸ Jeg viser her til møtet hvor utenriksminister Halvard Lange orienterer komiteen om planene med å starte forberedende møter for å bli enig om en internasjonal avtale om Antarktis. www.stortinget.no 6.4.2021, referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958

Norge.¹²⁹ Etter min mening synes regjeringen å ha vært opptatt av suverenitetsforholdet, men var ikke villig til å betale de økonomiske omkostningene ved å opprettholde suvereniteten.

Regjeringens argument om jurisdiksjon bygget på forutsetningen i det amerikanske traktatutkastet som tilsa at partene bare kunne utøve jurisdiksjon over egne statsborgere i området.¹³⁰ R-notatet presisert at det var grunn til å tro at dette prinsippet om jurisdiksjon ville bli akseptert i de internasjonale forhandlingene.¹³¹ En slik aksept ville blant annet bety at vanskeligheter ikke lengre kunne legges i veien for norsk hvalfangst på territorialfarvann i Antarktis, siden traktatutkastet forutsatte å skulle omfatte også territorialfarvann.¹³² Dette er litt uklart og trenger nærmere forklaring. I møtet i Stortinget forklarte utenriksminister Lange at dette betydde at ikke noe land kunne kreve eksklusiv rett for sine egne borgere til fangst eller næringsvirksomhet i de områder de gjorde krav på i Antarktis.¹³³ Fordelen med dette tolker jeg slik: Norge hadde problemer med fangst i de områdene som andre land hadde gjort krav på. Blant annet innebar dette at Norge måtte betale lisenser til andre land for å drive hvalfangst. Ovennevnte forslag om jurisdiksjon ville løse dette problemet.

Som tidligere vist i masteroppgaven i kapittel 2 var norsk hvalfangst i Sørishavet en viktig næringsvei fra begynnelsen av 1900-tallet og flere tiår fremover. Året 1958/1959 fanget norske selskaper 14 085 hval, noe som utgjorde 33 prosent av verdens totale fangst av hval i Antarktis.¹³⁴ I r-notatet er det kun argumentert med hvalfangst i forbindelse med jurisdiksjon.¹³⁵ Dette synes jeg er overraskende siden Norges fangst av hval utgjorde omkring 1/3 av verdens fangst i denne perioden. Jeg vil her undersøke om jeg kan forstå regjeringens forhold til hvalfangst i Antarktis. Speiler den korte uttalelsen i r-notatet¹³⁶ en synkende interesse for hvalfangst som næringsvei?

For å forstå regjeringens synspunkt må vi tilbake til utenriksministre Langes orientering i møtet den 13. mars 1958. Der ble norsk hvalfangst diskutert og utenriksminister Halvard

---

¹²⁹ Lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya og Peter I's øy etc etc.

I følge norsk Lov om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land m.m (bistandsloven)s §1 og §2 var (og er) disse områder underlagt norsk statsoverhøyhet som biland.

¹³⁰ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹³¹ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹³² R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹³³ www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959, 3.

¹³⁴ Statistisk sentralbyrå, Statistisk årbok 2000. Nr 405, Norges hvalfangst 1905-1972.

¹³⁵ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹³⁶ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

Lange hevdet at det per dags dato ikke eksisterte noen spesiell sammenheng mellom Norges suverenitetskrav og hvalfangst som næringsvirksomhet.¹³⁷ Dette begrunnet han med at da Norge startet med hvalfangst i Antarktis var man avhengig av at hvalfangerne kunne komme til land under fangsten. Dette skapte frykt for at fremmede makter som annekterte områder i Antarktis ville vanskeliggjøre norsk hvalfangst gjennom utferdigelse av sjøgrensebestemmelser eller fangstbestemmelser. Men etter at hvalfangsten ble pelagisk var den eneste interessen at suverenitetsinnehaverne ikke utvidet sine krav over så store havområder, at det berørte de norske fangstfeltene.¹³⁸

I møtet ble det en kort diskusjon om hvalfangst, hovedsakelig mellom stortingsrepresentant Nils Hønsevald og utenriksminister Lange (begge Arbeiderpartiet). Hønsevald var sønn av en hvalfanger og rettet spørsmål til Lange om det var innhentet uttalelse fra Hvalfangerforeningen.¹³⁹ Utenriksminister Lange svarte at han syntes det var for tidlig å gå ut til næringsorganisasjonene og at norsk hvalfangstnæring for øyeblikket befant seg i en vanskelig situasjon siden både rederne og mannskapsorganisasjonene var innstilt på å bryte ut av hvalfangstkommisjonen og fange den hval som kunne fanges så lenge det fantes hval og deretter avvikle hele næringen. Bakgrunnen til konflikten i hvalfangstnæringen skyldtes Norges misnøye med at partene i den internasjonale hvalfangstkomiteen¹⁴⁰ ikke ble enige om en proporsjonal fordeling av fangstknoten.¹⁴¹

Jeg mener at dette møtet viser at regjeringen var generelt opptatt av hvalfangst som næringsvei i Antarktis, men at dette ikke syntes å spille noen særlig rolle i forbindelse med de internasjonale forhandlingene om en internasjonal avtale i Antarktis. Regjeringen besluttet å si opp Norges medlemskap i hvalfangstkonvensjonen den 22. desember 1958.¹⁴² Hensikten med utmeldelsen var å legge økt forhandlingspress på Japan og Nederland.¹⁴³ Den pågående konflikten i hvalfangstkonvensjonen og det forhold at tre av fire medlemsland i tillegg til Norge deltok i de internasjonale forhandlingene om Antarktis, kan ha ført til at den norske regjeringen hadde motiv for å ligge lavt og unngå flagging av hvalfangst. Disse medlemsland var Sovjet-Samveldet, Storbritannia og Japan.

---

¹³⁷ www.stortinget.no 6.4.2021, referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 12.

¹³⁸ www.stortinget.no 6.4.2021, referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 12.

¹³⁹ www.stortinget.no 6.4.2021, referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958, 12.

¹⁴⁰ Den internasjonale hvalfangstkonvensjonen skulle hindre overbeskatning av hval.

¹⁴¹ R-notat j.nr 000617 B, av 3.6.1959, 2.

¹⁴² R-notat j.nr 000617 B, av 3.6.1959, 2.

¹⁴³ R-notat j.nr 000617 B, av 3.6.1959, 2.

Det siste argumentet til regjeringen som jeg vil omtale angikk konflikten mellom de tre landene som hadde fremsatt krav om overlappende områder i Antarktis. Regjeringen ønsket slutt på konflikten og kommenterte forholdet i r-notatet slik: ”Traktaten vil kanskje bringe den gamle strid mellom Storbritannia og Argentina og Chile ut av verden,...”¹⁴⁴ Gjennom dette argumentet gikk regjeringen ut over egne nasjonale interesser.

Ovennevnte argumenter tok utenriksminister Halvard Lange med inn i møtet med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen et par uker senere.¹⁴⁵ Regjeringens orientering var kort, og det ble heller ikke noen diskusjon mellom utenriksministeren og representantene i komiteen.

5.5.3 2. fase i konferansen – Forhandlingene om Antarktistraktaten i Washington

Paul Koht omtalte ikke prinsippet om suverenitetsforhold i åpningstalen eksplisitt. Han nevnte heller ikke jurisdiksjon.¹⁴⁶ Derimot fremhevet Koht at norsk hvalfangst var den opprinnelige grunnen til norsk tilstedeværelse i Antarktis.

Norges representant Torfinn Oftedal ga under forhandlingene i Washington uttrykk for at Norge var veldig godt fornøyd med det opprinnelige utkastet til suverenitetsbestemmelsen.¹⁴⁷ Frankrike, Chile og Argentina hadde tidlig i konferansen gjort det klart at de la meget stor vekt på sin suverenitet i Antarktis. De synes ikke å være villige til å godta noen ordning som kunne tenkes å innebære fare for at deres rettigheter ble svekket.¹⁴⁸ Som tidligere nevnt i oppgaven viser en rapport fra den norske delegasjonen i Washington at Storbritannia, Australia og New Zealand, foruten Norge, var villige til å akseptere avvik fra ortodokse suverenitetsideer dersom deltakerlandene kunne komme fram til en ordning som sikret at Antarktis ikke kunne utnyttes til militære formål.¹⁴⁹ Denne informasjonen mener jeg kan tyde på at regjeringen ikke vektla argumentet om suverenitetskravet så sterkt som først antatt.

---

¹⁴⁴ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 2.

¹⁴⁵ <https://www.stortinget.no> (åpnet 25.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959.

¹⁴⁶ Riksarkivet, S-2259, Opening Statement by the Ambassador of Norway, doc 9,

¹⁴⁷ Com. II/SR/2 (Final) den 20. oktober, (L2214), 7 og 8 og COM. II/SR/9 (Final) (L2215), den 29. oktober, 5.

¹⁴⁸ Riksarkivet, j.nr. 032201 UD, Rapport fra den norske delegasjonen til konferansen om Antarktis, Washington D.C, 1.

¹⁴⁹ Riksarkivet, j.nr. 032201 UD, Rapport fra den norske delegasjonen til konferansen om Antarktis, Washington D.C, 2.

Regjeringen støtter her opp under dens forslag om at Norge under forestående konferanse burde gå aktivt inn for å støtte opp om bestrebelsene for å nå fram til en internasjonal ordning i Antarktis.¹⁵⁰

Det var viktig for regjeringen at det opprinnelige amerikanske forslaget om jurisdiksjon fikk gjennomslag under konferansen. Imidlertid gikk det ikke slik. Utenriksdepartementet tok opp dette forholdet og resultatet for hvalfangerne i et internt notat.¹⁵¹ Den reviderte artikkelen i traktaten slo fast at det kun var for observatører, som var utpekt for å overvåke at traktatens bestemmelser ble overholdt og vitenskapelig personell, at statsborgerstaten kunne utøve jurisdiksjon i Antarktis. Denne bestemmelsen innebar at hvalfangere under opphold i fremmed territorialfarvann ikke hadde immunitet overfor vedkommende lands jurisdiksjon.¹⁵² Siden jurisdiksjon over egne statsborgere ble begrenset til å omhandle observatører og vitenskapelig personell, ville regjeringen orientere seg mot andre påvirkningskanaler for jurisdiksjon. Resultatet av forhandlingene om jurisdiksjon tilsa at regjeringens argument om jurisdiksjon falt bort under konferansen

Regjeringens argument om at striden mellom de tre kravshaverne med overlappende krav i Antarktis, Storbritannia, Argentina og Chile kunne opphøre, er vanskelig å forstå i forhold til regjeringens argument for frysing av suverenitetskrav. Men dersom en legger til grunn informasjonen om at Norge var villig til å akseptere avvik fra ortodokse suverenitetsideer under visse forutsetninger, blir dette forståelig. I en situasjon der medlemslandene ga fra seg suvereniteten over områdene i Antarktis, kunne det være en mulighet for at striden mellom de tre landene opphørte. Imidlertid fikk forslaget om at suverenitetskrav skulle frysas gjennomslag under konferansen og dermed ble konflikten mellom de tre kravshaverne opprettholdt. Argumentet om at konflikten mellom de tre landene kunne bli løst falt dermed bort.

5.5.4 3. fase i prosessen - Ratifikasjon av Antarktistraktaten

Ved regjeringens utarbeidelse av St. prp. nr. 83 var argumentet om jurisdiksjon og hvalfangst falt bort. Det samme var argumentet om en løsning på overlappende krav i Antarktis.

---

¹⁵⁰ R-notat j.nr. 000643 B, av 9.6.1959, 3.

¹⁵¹ Notat 028926, UD Antarktis-konferansen norske hvalfangstinteresser.

¹⁵² Notat 028926 UD Antarktis-konferansen norske hvalfangstinteresser, s 1.

Regjeringen nevnte heller ikke frysing av suverenitetskrav eksplisitt i stortingsproposisjonen, men oppsummerte følgende til Stortinget:

”Den traktat som nå er underskrevet må etter Utenriksdepartementets vurdering under de foreliggende forhold ansees som tilfredsstillende for Norges interesser i Antarktis.¹⁵³”

Den 2. mars 1960 oversendte utenriks- og konstitusjonskomiteen *Innst. S. nr. 128 (1959-60)* til Stortinget. Innstillingen var kort og det ble ikke lagt vekt på frysing av suverenitet. 17. mars 1960¹⁵⁴ ble det fattet vedtak i Stortinget om ratifikasjon av Antarktistraktaten, og i diskusjonen ble frysing av suverenitetsforhold vektlagt. Erling Wikborg (KrF) trakk fram momentet om frysing av suverenitet som et viktig argument. Han hadde studert internasjonal rett og sjørett i Frankrike og England og hadde politisk erfaring fra internasjonale verv. Wikborg redegjorde for hva frysing innebar.

Ingen skal ved å sette i gang store virksomheter der nede kunne påberope seg rettigheter som de ikke allerede har. Hvis det skal foretas endringer, må det i tilfelle bli en ny konferanse som skal fastslå det. Alt blir for så vidt ved det gamle, men man skal åpne muligheten for en videst mulig vitenskapelig og kommersiell utnyttelse av de herligheter som måtte forefinnes der nede.

Ole Bergesen (H) trakk fram følgende moment ved avtalen som det viktigste momentet:

Jeg tror at den vesentlige verdi i den avtale som her foreligger for oss, ligger i at den stanser det kappløp som var i gang om å etablere virksomhet for derved å sikre seg sterkest mulige folkerettslige posisjoner med hensyn til territorialkrav på Sydpolkalotten. For så vidt tror jeg der er grunn til å glede seg over den avtalen som foreligger til ratifikasjon i dag.

Ovennevnte kommentarer viser at Stortinget la vekt på frysing av suverenitetskravet.

Regjeringsmedlemmene tilhørte samme parti, mens Stortingsrepresentantene tilhørte flere partier. Regjeringen viste under konferansen at den var villig til å avvike fra ortodoks tolking av suverenitetskrav for å oppnå en avtale om at Antarktis bare skulle brukes til fredelige formål. Hvorvidt dette synspunktet var representert blant representantene i Stortinget er vanskelig å si. Men det ser ut til at frysing av suverenitetskravene kan ha blitt vektlagt mer av Stortinget.

---

¹⁵³ St. prp. nr. 83. (1959-60), 4.

¹⁵⁴ Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 Ratifikasjon av Antarktistraktaten, 2339.

5.5.5 Oppsummering/konklusjon

Jeg har i dette delkapittelet vist bakgrunnen for og mulig sammenheng mellom regjeringens argument om frysing og argumentet om at konferansen mulig kunne få slutt på striden mellom de tre kravshaverne med overlappende krav i Antarktis. Videre har jeg tatt for meg jurisdiksjon og dens betydning for norsk hvalfangst i Antarktis. Jeg har vist hvorfor flere av regjeringens opprinnelige argumenter falt vekk i løpet av konferansen i Washington. Dermed var det bare ett argument som regjeringen hadde mulighet for å ta med videre her og det var at suverenitetskravene skulle fryses. Regjeringens argument om frysing ble ikke nevnt mer etter konferansen i Washington. Men det ble tatt opp igjen da ratifikasjon av Antarktistraktaten kom opp i Stortinget, av representanter fra andre partier enn regjeringspartiet.

5.6 Endring i lovverket i forbindelse med ratifikasjonen

5.6.1 Innledning

Jeg vil i dette delkapittelet vise at det måtte en lovendring til fordi at ratifikasjon av Antarktistraktaten ikke var forenlig med innholdet i Lov om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land (1957). Her vil jeg blant annet legge vekt på behandlingen som saken fikk i Stortinget.

5.6.2 Endring i lovverket

Dronning Maud Land i Antarktis var på daværende tidspunkt lagt til som biland under Norges statsoverhøyhet ved Lov om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land.¹⁵⁵ Loven innebar blant annet at norsk privatrett, strafferett og norsk lovgivning om rettspleie skulle gjelde for Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land. Kongen ville bestemme i hvilken utstrekning andre lover skulle gjelde. I disse lovene og i lovgivningen om rettspleien kunne Kongen foreta endringer, når de stedlige forholdene måtte gjøre dette påkrevd.

17. mars 1960 vedtok Stortinget at Norge ratifiserte Antarktistraktaten.

Ratifiseringen av Antarktistraktaten var ikke forenlig med innholdet i denne loven. Dette medførte at Stortinget måtte endre loven for å kunne ratifisere traktaten. Den 13. mai 1960 fremmet derfor Justis- og politidepartementet en Odeltingsproposisjon, Ot. prp. nr. 72. (1959-

---

¹⁵⁵ Lov om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land av 1957.

60), som forslø en lovendring.¹⁵⁶ Proposisjonen var utarbeidet av Justis- og politidepartementet i samråd med Utenriksdepartementet. Justis- og politidepartementet beskrev dette forholdet slik i proposisjonen:

Traktaten inneholder enkelte bestemmelser som ikke er forenlige med norsk rett eller som iallfall trenger lovheimel for å kunne gjennomføres fullt ut med virkning for norsk område. Den kan derfor ikke ratifiseres av Norge før de nødvendige lovendringer er vedtatt.”

De traktatbestemmelser som det kan være grunn til å søke dekning for ved lovendring, er artikkel V punkt 1, artikkel VII og artikkel VIII punkt 1.¹⁵⁷

Nedenfor vil jeg presentere forslagene om de vesentligste endringene i loven.

Artikkel 8 i traktaten fastsatte at observatører og vitenskapelig personell og personell som var knyttet til dem skulle innrømmes immunitet for så vidt angikk handlinger eller unnlaterer som fant sted mens de var i Antarktis for å utøve sine funksjoner.”¹⁵⁸

I Innst. O. nr. 165 ble det forslått å innføre en ny paragraf 6 som tilsa at ved en mellomfolkelig overenskomst som Norge tiltrådte kunne fremmede statsborgere uten hindring av norsk lov innrømmes immunitet for sine handlinger eller unnlaterer som fant sted mens de oppholdt seg på eller ved Bouvet-øya, Peter I's øy, Dronning Maud Land eller andre deler av Antarktis.¹⁵⁹

Ifølge traktatens artikkel 7 hadde alle traktatstater rett til å utpeke observatører og utføre inspeksjon. Observatørene skulle til enhver tid ha fullstendig fri adgang til ethvert område i Antarktis som var omfattet av traktaten. Departementet mente det var tvil om artikkel 2 i loven av 27. februar 1930 ga tilstrekkelig hjemmel for bestemmelsen om gjennomføring av den traktatbestemte inspeksjonsordningen. Det ble derfor foreslått at det ble inntatt en lovbestemmelse om dette i utkastets § 5, 2. ledd.¹⁶⁰ Denne sa at ved mellomfolkelig overenskomst som ble tiltrådt av Norge, kunne det bestemmes at observatører utpekt av en konvensjonstat skulle gis adgang til å utføre slik inspeksjon som nevnt i første ledd uansett hvem som er eier eller besitter.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ Lov om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land av 1957.

¹⁵⁷ Ot. prp. nr. 72 (1959-60), 1.

¹⁵⁸ Innst. O. nr. 165 (1959-60), 272.

¹⁵⁹ Innst. O. nr. 165 (1959-60), 273.

¹⁶⁰ Innst. O. nr. 165 (1959-60), 272.

¹⁶¹ Innst. O. nr. 165 (1959-60), 273.

Artikkel 5 i traktaten tilsa at enhver kjernefysisk eksplosjon og anbringelse av radioaktivt avfall i Antarktis var forbudt. For å forhindre enhver tvil om fortolkning av hvorvidt lovens § 2 ville gi mulighet for å kunne gi slike forskrifter mente departementet at det var hensiktsmessig med en klar bestemmelse om dette (utkastets § 4). Bestemmelsen ble gitt en videre rekkevidde enn traktatens forbud, både stedlig og saklig.¹⁶² Forslaget var at følgende ny § 4 ble inntatt: Uten samtykke av Kongen er det på område som nevnt i § 1 forbudt:

- 1) å foreta atomeksplosjon, 2) å anbringe radioaktivt avfall, eller 3) å bruke eller inneha atomreaktor, atombrensel eller radioaktive produkter eller på annen måte å anvende atomenergi. Forbudet i første ledd gjelder også medvirkning.¹⁶³

I tillegg ble også forslaget til utenriks- og konstitusjonskomiteen om ny § 8 sentral. Det ble foreslått at som ny § 8 inntas at den som forsettlig eller uaktsomt overtrådte denne lovs §§4-5 eller bestemmelser som var gitt i medhold av de nevnte paragrafer eller § 7, skulle straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder.

St. prp. nr. 83 opplyste at Utenriksdepartementet under behandlingen av traktatens forskjellige bestemmelser hadde stått i forbindelse med Justisdepartementet, Industridepartementet, Forsvarsdepartementet, og Kirke- og undervisningsdepartementet som hadde gitt sine bemerkninger.¹⁶⁴

1. juni 1960 ble saken behandlet i Lagtinget.¹⁶⁵ Erling Wikborg (KrF) påpekte da at i stortingsproposisjonen om ratifisering ble det ikke nevnt noe om at det var nødvendig å foreta visse lovendringer på grunn av ratifikasjonen av Antarktistraktaten.¹⁶⁶ Wikborg syntes det var merkelig at det etter Stortingets vedtak om ratifisering fremkom opplysninger om at det var behov for lovendringer, som Stortinget ikke kjente til ved godkjenningen av ratifikasjonen.

Et aktuelt spørsmål her er om regjeringen var klar over at ratifikasjonen av Antarktistraktaten krevde endring i det norske lovverket. Under konferansen i Washington fremsatte blant annet Storbritannia et forslag som gikk ut på at personer i Antarktis bare skulle være underlagt

---

¹⁶² Innst. O. nr. 165 (1959-60), 272.

¹⁶³ Innst. O. nr. 165 (1959-60), 273.

¹⁶⁴ St. prp. nr. 83. (1959-60), 4.

¹⁶⁵ Besl. O. nr. 179, (1960), 290.

¹⁶⁶ Forhandlinger i Lagtinget den 1. juni 1960, Sak nr. 15 *Odelstingets vedtak til lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*, 144.

kriminell og sivil jurisdiksjon i det landet der personen var statsborger.¹⁶⁷ Torfinn Oftedal bemerket at dette forslaget blant annet ville medføre en endring i norsk lov, men at regjeringen var villig til å gi en passende anbefaling til det norske parlamentet, Stortinget. Denne kommentaren kan tyde på at regjeringen var klar over at ratifiseringen krevde en lovendring, men at de glemte – eller unnlot – å opplyse om dette i proposisjonen om ratifisering av Antarktistraktaten.¹⁶⁸ En annen tolkning er at regjeringen mente dette var mindre viktig informasjon.

Et annet forhold som Wikborg kritiserte var at utenriks- og konstitusjonskomiteen fikk alt for liten tid til å behandle saken.¹⁶⁹ Det siste møtet i komiteen brakte fram ønsket om å endre en av bestemmelsene i loven. Dette ønsket var tidligere blitt fremmet for Justis- og politidepartementet som var enig i denne endringen. Det var meningen at Offerdal¹⁷⁰ skulle fremlegge komiteens endrede innstilling. Men på grunn av tidspress ble det nødvendig for utenriks- og konstitusjonskomiteen å holde møte i sideværelset av stortingssalen, samtidig som saken ble behandlet av Odelstinget. Dermed kom saken opp i Odelstinget uten at noen av komiteens medlemmer var til stede og loven ble vedtatt etter den foreliggende innstillingen, fordi Odelstinget ikke kjente til komiteens endrede innstilling.

De endringene som komiteen ønsket gjaldt lovforslagets § 4.

I loven het det

”Uten samtykke av Kongen er det på område som nevnt i § 1 forbudt

- 1) å foreta atomeksplosjon
- 2) å anbringe radioaktivt avfall,” osv.

Wikborg kommenterte videre at § 8 tilsa at den som forsettlig eller uaktsomt overtrer denne lovs § 4-5” osv.” straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder.”

I komiteen var det enighet om at strafferammen skulle endres til i hvert fall 3 år, hensyntatt de ganske alvorlige forhold som det her gjaldt. Selv om komiteen var klar over at denne

---

¹⁶⁷ COM. II/P av 10.17.59, (L2214), 1.

¹⁶⁸ St. prp. nr. 83. (1959-60).

¹⁶⁹ Forhandlinger i Lagtinget den 1. juni 1960, Sak nr. 15 *Odelstingets vedtak til lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*, 143.

¹⁷⁰ Hans offerdal (AP) var sekretær i utenriks- og konstitusjonskomiteen

bestemmelsen bare ville være av en mer formell art, mente den at det var meningsløst å operere med et straffemaksimum på 3 måneder.¹⁷¹

Denne endringen fra 3 måneder år til 3 år tyder på hvor viktig det var for Stortinget å unngå atomeksplosjoner og radioaktivt avfall i Antarktis. I dag, i 2021 er strafferammen redusert til 1 år etter endring i loven.

Wikborg påpekte også at Antarktistraktatens artikkel V tilsa at ”enhver kjernefysisk eksplosjon i Antarktis og henleggelse av radioaktivt avfall der, skulle være forbudt.”

Deretter framhevet han det merkelige i at Kongen skulle kunne samtykke i kjernefysisk eksplosjon og henleggelse av radioaktivt avfall i Antarktis, siden Norge høytidelig hadde forpliktet seg overfor de andre stater som har undertegnet traktaten til ikke å gjøre dette.¹⁷²

Wikborg opplyste videre at komiteen var kommet fram til at den ikke ønsket å fremsette forslag i Lagtinget i overensstemmelse med det som var komiteens nye innstilling, men nøyde seg med å påpeke dette. Deretter ba Wikborg sosialministeren, som var til stede i justisministerens sted, om å gjøre Utenriksdepartementet og Justisdepartementet kjent med komiteens ønske om å få loven endret, slik at den ikke skulle framstå så merkelig som det den nå gjorde.

Wikborg henstilte til at det i fremtiden i ratifikasjonsproposisjoner også ble vist til de lovendringer som måtte være nødvendige og at man samtidig med ratifikasjonsproposisjonen fremsatte den tilhørende odelstingsproposisjonen.

Selv om det tidligere vedtaket om å godkjenne Antarktistraktaten for ratifisering bygde på feil forutsetninger, ble Antarktis-traktaten ratifisert etter lovendringen i Stortinget.

5.6.3 Oppsummering/konklusjon

Jeg har i dette kapitlet vist til de viktigste lovendringene som måtte gjennomføres for at traktaten skulle bli ratifisert. I tillegg har jeg vist at utenriks- og konstitusjonskomiteen fikk veldig knapp tid til å behandle beslutningen fra Odelstinget.¹⁷³ Dette resulterte i at ikke alle endringene som komiteen ønsket gjennomført ble tatt til følge.

---

¹⁷¹ Forhandlinger i Lagtinget den 1. juni 1960, Sak nr. 15 *Odelstingets vedtak til lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*, 144.

¹⁷² Forhandlinger i Lagtinget den 1. juni 1960, Sak nr. 15 *Odelstingets vedtak til lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*, 144.

¹⁷³ Besl. O. nr. 179 (1960).

6 Konklusjon

I masteroppgaven har jeg diskutert Norges posisjon frem mot ratifiseringen av Antarktistraktaten. Jeg har tatt for meg de viktigste argumentene som Norge brukte for å delta i internasjonale forhandlinger i Antarktis.

Ved forhandlingene i Washington hadde Norge allerede en del kjennskap til arktiske/antarktiske strøk og forhandlinger med en traktat i polare strøk. Norge hadde tradisjoner innen båtbygging, ishavsfangst og hvalfangst i Antarktis. I tillegg hadde Norge tradisjoner innen polare ekspedisjoner, polar forskning og annektering av land. Norge hadde dermed gradvis bygget seg opp til å bli en polarnasjon hvor landet konkurrerte med andre land. Annekteringen av Dronning Maud Land førte til at Norge ble en av kravshaverne i Antarktis, sammen med seks andre land. Norge hadde fra Svalbardtraktaten erfaring med politisk spill om traktater. Imidlertid var det to stormakter som deltok, USA og Sovjet-Samveldet, og disse hadde ikke anerkjent norsk okkupasjon i Antarktis.

Norge hadde stor interesse av at forhandlingene ville resultere i en traktat, og denne interessen vises i argumentene som regjeringen valgte å legge til grunn for deltakelse i forhandlingene i Washington. Et av argumentene var frysing av suverenitetskrav. Manglende anerkjennelse av de to supermaktene gjorde at annekasjonen av Dronning Maud Land var usikker. Regjeringen mente at Norge ikke hadde mulighet til å underbygge kravet ved tilstedeværelse og forskning i Dronning Maud Land. Årsaken var mangel på personellmessige og økonomiske ressurser. Norges posisjon mener jeg avspeilet regjeringens forhold til forskningsfrihet og internasjonalt vitenskapelig arbeid. Til tross for at Norge hadde en tradisjon innen forskning i Antarktis valgte regjeringen å se bort fra forskning som et argument for deltakelse i Washington. Dette kan muligens forklares ut fra regjeringens planer om å redusere/stanse forskning i Antarktis. Ved forhandlingene om Antarktistraktaten var det sterk frykt for Antarktis skulle trekkes inn i den kalde krigen og at det skulle utplasseres kjernefysiske våpen der. Norge hadde allerede erfaring med storpolitikkens interesse for Svalbard og landet grenset mot Sovjet-Samveldet, en av atommaktene. Argumentet om at traktaten ville kunne hindre bygging av militære anlegg i Antarktis gikk som en rød tråd gjennom hele prosessen, og står frem som det viktigste argumentet til regjeringen. Norge stod her sammen med andre land, og det var viktig å få på plass en avtale som kunne begrense bruk av kjerne fysiske våpen. Dette ville Antarktistraktaten kunne bidra med gjennom en artikkel om at Antarktis bare skulle benyttes til fredelige formål. Det skulle blant annet gjennomføres kontroll med forskningsstasjoner for

å kunne sikre at Antarktis bare ble brukt til fredelig formål. Regjeringen fremmet ikke kontrollmekanismene som et argument, men de ble senere brukt under forhandlingene i Stortinget. To andre av regjeringens argumenter ble ikke innfridd under forhandlingen og falt dermed bort som argumenter. Disse argumentene var at jurisdiksjon skulle bare utøves over egne statsborgere i traktatområdet, noe som ville medført mindre vanskeligheter for norsk hvalfangst og at avtalen kunne føre til at den gamle striden om overlappende krav i Antarktis, mellom Storbritannia, Argentina og Chile opphørte.

I denne oppgaven har jeg bidratt med en helhetlig oversikt over Norges posisjon fra regjeringskonferansen som la grunnlaget for momentene som ble brukt som argumenter gjennom forhandlingene i Washington og frem til ratifiseringen av Antarktistraktaten. Jeg har også vist at kun ett argument var gjennomgående i hele prosessen, og det var argumentet om at Antarktis kunne forhindre bygging av militære anlegg i Antarktis. Dette står fram som det viktigste argumentet. I tillegg har jeg fått fram at Stortinget ikke alltid la vekt på de samme argumentene som regjeringen ved ratifisering av traktaten.

Jeg er enig i Friedman sitt syn på at Norge skiftet holdning til forskning ut fra økonomiske og personellmessig vinkling. Men samtidig var det rundt 1958 og 1959 en norsk målkonflikt som gikk ut på at fra et økonomisk synspunkt ønsket Norge å avvikle Norway Station, mens regjeringen fra et utenrikspolitisk synspunkt ønsket å fortsette arbeidet ved Stasjonen. Ved de internasjonale forhandlingene ble målkonflikten løst. Da forhandlet også Norge om at Sør-Afrika kunne overta stasjonen.

Flere steder kommer det frem at forskning i seg selv var av mindre interesse, og det synes som om den viktigste grunnen til at forskningen ble opprettholdt i Antarktis, var Norges ønske om å opprettholde suverenitetskravene.

Ratifikasjonen av Antarktistraktaten førte til en lovendring.

Referanser

Sekundærlitteratur

Arlov, Thor B. «Den første ishavsbyen», bind 3, *Norsk polarhistorie*, redigert av Einar-Arne Drivenes, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag), 9-45.

Berg, Roald (1994) *Norsk utenrikspolitikk historie, 1905-1920*
/Doktorgradsavhandling/Universitetet i Bergen). Nasjonalbiblioteket.

Berg, Roald. "Norge på egen hånd," bind 2, *Norsk utenrikspolitikk historie*.
Oslo: Universitetsforlaget AS. 1995. Nasjonalbiblioteket.

Berg, Roald. «Naturressursene og verdenspolitikken på Svalbard 1596-2011», 1-10.
DOI: 10.7557/13.2312
<https://septentrio.uit.no/index.php/nordlit/article/view/2312> (25.5.2021).

Dodds, Claus, Alan D. Hemmings and Roberts, Peder (edit.). *Handbook on the Politics of Antarctica*: Cheltenham, UK: Edward Elgar. 2017.

Dodds, Claus. *The Antarctic: A very short Introduction*. United Kingdom: Oxford University Press, 2012.

Drivenes, Einar-Arne, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen (red.), *Ekspedisjonene*, bind 1
Norsk Polarhistorie: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag).

Drivenes, Einar-Arne, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen (red.), *Vitenskapene*, bind 2
Norsk Polarhistorie: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag).

Drivenes, Arne-Einar. Science and politics: some aspects of Norwegian polar research in the twentieth century. p.316-319.
doi:10.1017/S0032247412000472.

- Dyrstad, Terje, Rolf Normann Torgersen. *Saksbehandlerboka*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 1991.
- Friedman, Robert Marc. "Nansenismen," bind 2, *Norsk polarhistorie*, redigert av Einar-Arne Drivenes, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag), 107-173.
- Friedman, Robert Marc, "Spise kirsebær med de store," bind 2, *Norsk polarhistorie*, redigert av Einar-Arne Drivenes, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag), 331-419.
- Hestmark, Geir. "Kartleggerne," bind 2, *Norsk polarhistorie*, redigert av Einar-Arne Drivenes, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag), 9-102.
- Howkins, Adrian. *The Polar Regions: An Environmental History*, UK Cambridge CB 2 1 UR: Polity Press. 2016.
- Melve, Leidulf, Teemu Ryymin. *Historikerens arbeidsmåter*, Oslo: Universitetsforlaget, 2018, 2. opplag.
- Nyman, Elizabeth, "Contemporary security concerns," *Handbook on the Politics of Antarctica*, edited by Dodds, Claus, Alan D. Hemmings and Roberts, Peder, Cheltenham, UK: Edward Elgar. 2017, 571-583.
- Næss, Atle. "De tre store," bind 1, *Norsk polarhistorie*, redigert av Einar-Arne Drivenes, Dag Harald Jølle og Ketil Zachariassen: Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2004. (2. opplag), 51-172.
- Odishaw, Hugh: "The international geophysical year and world Politics"
Journal of International Affairs Vol. 13, No. 1, SCIENCE AND WORLD POLITICS (1959), pp. 47-56 (10 pages)
- Skagestad, Odd Gunnar, *Norsk polarpolitikk. Hovedtrekk og utviklingslinjer 1905-1974*. Oslo: Dreyers forlag. 1975

Nettside med forfatter

www.skagestad.no

<https://ogskagestad.net/www-ogskagestad-net/polar/antarktis.html> (9. mai 2021)

Skagestad, Odd Gunnar, ”Antarktis i sikkerhetspolitisk perspektiv,” *Internasjonal Politikk*, nr. 4 (okt./des: 1974), 765-781.

<https://ogskagestad.net/AntarktisSikkPolIntlPolitikk74.pdf>

Skagestad, Odd Gunnar, ”Vår sydligste provins- fortellingen om Dronning Maud Land,” *Nytt Norsk Tidsskrift*, 3/2005, 335-344.

<https://ogskagestad.net/DrMaudLandNNTsep05.pdf>

Skagestad, Odd Gunnar, ”Forutsetningen for Antarktistraktaten - Hva var Norges linje?”, 2009, 1-9.

<https://ogskagestad.net/AntarktispolarhistorieSep09.pdf>

Stugu, Ola Svein. *Norsk historie etter 1905: Vegene mot velstandslandet*. Oslo: Det Norske Samlaget, 2012.

Arkiv

Hvalfangstarkivet

Riksarkivet

RA/S-2259/Dzb/L2214 og RA/S-2259/Dzb/L2215

(Arkiv 36/15/5 Utenriksdepartementet, er overlevert Riksarkivet. Arkivet inneholder også dokumentene fra konferansen i Washington)

Regjeringsnotater:

Arkiv S-1005 Statsministerens kontor: serie Da – Regjeringsnotater, eske 77–79, 1958-1960.

Nettsider uten forfatter

<https://polarhistorie.no/ekspedisjoner/Maudheim-ekspedisjonen.html> (åpnet 25.5.2021)

Regjeringen

[Regjeringen.no - om r-notater, punkt 9.2 Tidligere regjeringer](#) (23.11.2020)

[Regjeringen.no - om r-notater, punkt 9.2.3 Innsyn](#) (23.11.2020)

SSB

https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/103997?_ts=13d7c484d50

Stortinget

Referater fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen (1959)

www.stortinget.no (åpnet 6.4.2021), referat fra møte i Stortinget, 13. mars 1958

www.stortinget.no (åpnet 14.5.2021), referat fra møte i Stortinget, 22. juni 1959

Publikasjoner tilhørende saken: Innstillinger og Beslutninger

Innst. O. nr 165. (1959-60) *Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om lov om endring av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*. Oslo: Stortinget.

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=6&wid=b&psid=DIVL1136&pgid=b_0284 (åpnet 24.5.2021)

Stortingstidende, 104. ordentlige Stortings forhandlinger 1959-60,

Forhandlinger i Odelstinget nr. 60, Sak nr. 13,

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om lov om endring av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land, Oslo: stortinget (473-474)

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=8&wid=a&psid=DIVL235&pgid=a_0501 (åpnet 24.5.2021)

Innstilling fra Stortinget

Innst. S. nr. 128 (1959-60) *Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Antarktistraktaten av 1. desember 1959*, Oslo: Stortinget.

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=6&wid=a&psid=DIVL1695&pgid=a_0387 (åpnet 24.5.2021)

LOVER (VEDTATT PÅ DET 104. ORDENTLIGE STORTING) 1959—60

Lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land, datert 2. juni 1960, Oslo: stortinget, 103-104.

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=8&wid=a&psid=DIVL643&pgid=a_0849. (åpnet 25.5.2021)

Utenriksdepartementet

Meld. St. 32 (2014-15) *Norske interesser og politikk i Antarktis*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/cef2a67e958849689aa7e89341159f29/nn-no/pdfs/stm201420150032000dddpdfs.pdf>

Odelstingsproposisjon

Ot. prp. nr. 72. (1959-60) *Om lov om endring i lov 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=3&wid=b&psid=DIVL1359&pgid=b_1383 (åpnet 24.5.2021)

Stortingsproposisjoner

St. prp. nr. 83. (1959-60) *Om samtykke til ratifikasjon av Antarktistraktaten av 1. desember 1959*. Oslo: Utenriksdepartementet.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=195960&paid=2&wid=a&psid=DIVL1239> (åpnet 24.5.2021)

Stortingstidende, 104. ordentlige Stortings forhandlinger 1959-60,

Forhandlinger i Lagtinget Sak nr. 15,

Odelstingets vedtak til lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud land (besl. O. nr. 179, jfr. innst. O. nr. 165 og Ot. prp. nr. 72).

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=8&wid=a&psid=DIVL393&pgid=a_0737 (åpnet 24.5.2021)

Vedtak i Stortinget

Stortingstidende, 104. ordentlige Stortings forhandlinger 1959-60, (åpnet 24.5.2021)

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=7&wid=a&psid=DIVL724&pgid=b_0375 (åpnet 24.5.2021)

Stortingsforhandling den 17. mars 1960, sak nr. 3 *Ratifikasjon av Antarktistraktaten*, Oslo: Stortinget.

Stortingstidende, 102. ordentlige Stortings forhandlinger 1958, (åpnet 24.5.2021)

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1958&paid=7&wid=a&psid=DIVL716&pgid=a_0170

Sak 1 *Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren* 23.1.1958.

Besl. O. nr. 179. (1960) *Vedtak til lov om endring i lov av 27. februar 1930 om Bouvet-øya, Peter I's øy og Dronning Maud Land*. Oslo: Stortinget.

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1959-60&paid=6&wid=b&psid=DIVL1196&pgid=b_0302 (åpnet 24.5.2021)